

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE SAHASI TÜRKÜ METİNLERİNDE GÖZYAŞI KAVRAMI
ÜZERİNE BİR MOTİF ÇALIŞMASI

Selda YILDIZ

Danışman: Prof. Dr. Sevin ARSLAN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ (Çukurova Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / NİSAN 2021

ONAY
T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201811028 numaralı öğrencimiz olan **Selda YILDIZ** tarafından hazırlanan “**Türkiye Sahası Türkü Metinlerinde Gözyaşı Kavramı Üzerine Bir Motif Çalışması**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy çokluğu** ile **Türk Dili Ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır)

Üniv. Dışı asıl üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN

(Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır)

Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

(Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır)

Üniv. İçi - Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ

(Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır)

21/04/ 2021

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Sevgili Aileme...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
  - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
  - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
  - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
  - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

21/04/ 2021

Selda YILDIZ

TEŞEKKÜR

Bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Sevin ARSLAN'a ve destekleri için bir diğer kıymetli hocam Dr. Öğretim üyesi Begüm KURT'a sonsuz teşekkürler.

ÖZ**TÜRKİYE SAHASI TÜRKÜ METİNLERİNDE GÖZYAŞI KAVRAMI
ÜZERİNE BİR MOTİF ÇALIŞMASI****Selda YILDIZ****Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN****Şubat 2021, 108 sayfa**

Türk Halk Edebiyatının bizzat halk tarafından oluşturulmuş anonim halk edebiyatı ürünleri olan türküler, yaratıcısı olan halkın bireysel ve toplumsal yaşam deneyimlerinin, aşk, ayrılık, gurbet, hasret, çaresizlik, sevinç, neşe gibi ortak duygularının, göç, savaş gibi ulusal düzeydeki olaylar karşısındaki tavır ve tutumlarının, sosyal ve ekonomik koşullarının anlaşılmasında başvurulması gereken önemli kaynaklar arasındadır. Türkiye sahası türkülerinde yapılan motif çalışmaları ve farklı yöntemlerle gerçekleştirilen araştırmalar türkülerin barındırdığı bu zengin unsurların anlaşılmasında son derece faydalı olmuştur. Bu çalışmada Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifinin nicel ve nitel boyutları analiz edilmektedir. Bu bağlamda TRT Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi'nde yer alan türküler taranarak, sözü edilen türkülerin kendi içlerinde konu bakımından sınıflandırılmasını bilhassa gözyaşı motifini oluşturan ağlama ve gözyaşı kavramları ile türevlerinin bu türkülerde hangi konularda ve bağlamda, hangi anlamlar ve söz sanatları kullanılarak işlendiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca sözü edilen türkülerin bölgelere göre dağılımı da göz önünde bulundurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ağlama, gözyaşı, motif, türkü, Türkiye sahası

ABSTRACT**TURKEY MOTIF FIELD STUDY ON THE CONCEPT OF TEARS SONG TEXT****Selda YILDIZ****Postgraduate Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Thesis Supervisor: Professor Doctor Sevin ARSLAN****January 2021, 108 Pages**

Folk songs, which are the products of Turkish folk literature personally created by the people, reflect the individual and social life experiences of the people who are the creators, their common feelings such as love, separation, longing, despair, joy, attitudes and attitudes towards national events such as migration and war, social and economic conditions are among the important resources to be consulted. Turkey folk motifs field studies and surveys conducted on different methods have been extremely helpful in understanding these rich folk elements of the host. In this study are analyzed quantitative and qualitative dimensions of Turkey in the field of folk motifs tears. In this context, by scanning the folk songs included in “TRT TÜRK HALK MÜZİĞİ SÖZLÜ ESERLER ANTOLOJİSİ” the classification of the mentioned folk songs in terms of subject, especially the concepts of cry and tears and their derivatives which constitute the motif of tears, are subjected to quantitative analysis in which subjects and contexts are used in these folk songs. It has been tried to interpret and reach certain results. In addition, the distribution of the mentioned folk songs according to the regions is also taken into consideration.

Key words: crying, tears, pattern, folk song, Turkey court

ÖN SÖZ

Sözlü geleneğin bir parçası olan ve Türk dünyasının ortak değerlerinin yansıması kabul edilen türküler geniş kitlelerce benimsenmiş ve günümüze kadar ulaşabilmiştir. Halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getiren halk edebiyatı ürünleri olan türküler çeşitli yönleriyle araştırmalara konu olmuş zengin kaynaklardır. Dinleyiciye ilettiği birçok mesajı içerisinde barındırdığı kavram ve motiflerle de sağlamaktadır. Türkü metninin en küçük parçası olarak tanımlanabilecek olan motif kavramı, toplumların örf, adet, inanış biçimlerinin yansıması olarak da karşımıza çıkabilmiştir.

Bu araştırma Türkiye sahasında söylenen, türkü metnindeki gözyaşı ve ağlama kavramları üzerine bir motif çalışmasıdır. Araştırmanın konusunu gözyaşı ve ağlama kavramlarının Türkiye sahası türkü metninde işleniş biçimi oluşturmaktadır. Araştırma, Çağ Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı bünyesinde gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışmam boyunca birikim ve deneyimleriyle yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Sevin Arslan'a, literatür taraması ve kaynak incelemeleri için uygun fiziksel koşulları sağlayan Çağ Üniversitesi Kütüphane Müdürlüğü ile Mersin Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'na teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ	1
2. YÖNTEM	28
3. BULGULAR	30
3.1. Motif Kavramı ve Motif İncelemeleri.....	30
3.1.1. Türkiye Sahası Türkülerinde Gözyaşı Motifi ve İçerdiği İfadeler.....	31
3.1.2. Gözyaşının Türkülerdeki Yeri ve Önemi.....	33
3.1.3. Bölgelere Göre Türkülerde Gözyaşı Motifi.....	37
3.1.4. Deyim ve Atasözlerinde Gözyaşı Motifi.....	39
3.1.4.1. Deyimlerde Gözyaşı Motifi.....	40
3.1.4.2. Atasözlerinde Gözyaşı Motifi.....	42
3.2. Türkiye Sahası Türkülerinde Gözyaşı Motifini Oluşturan Kavramlara Ait Bulgular.....	47
3.2.1. Ağlama Kavramı ve Türevlerine Ait Bulgular.....	47
3.2.2. Ağlama Kavramının Kullanıldığı Türkülerin Konu ve Bağlamlarına Ait Bulgular.....	49
3.2.2.1. Aşk Konulu Türküler.....	50
3.2.2.2. Ayrılık – Gurbet Konulu Türküler.....	52
3.2.2.3. Ölüm Konulu Türküler.....	55
3.2.2.4. Sitem Konulu Türküler.....	56

3.2.2.5. Kına – Düğün Konulu Türküler.....	57
3.2.2.6. Yiğitlik – Kahramanlık Konulu Türküler.....	58
3.2.2.7. Methiye Konulu Türküler.....	58
3.2.2.8. İş – İmece Konulu Türküler.....	59
3.2.3. Ağlama Kavramı Kullanılan Türkülerdeki Söz Sanatlarına Ait Bulgular.	59
3.2.3.1. Tekrir	59
3.2.3.2. Teşhis.....	60
3.2.3.3. Mecaz.....	61
3.2.3.4. Tezat	62
3.2.3.5. Kinaye.....	63
3.2.3.6. İstifham.....	63
3.2.3.7. Mübalağa	64
3.2.3.8. İrsal-i Mesel.....	65
3.2.3.9. Teşbih	65
3.2.3.10. Seci	66
3.2.3.11. Cinas	66
3.2.3.12. Tenasüp.....	67
3.2.4. Ağlama Kavramı Kullanılan Türkülerin Ait Olduğu Bölgelere İlişkin Bulgular.....	67
3.2.5. Ağlama Kavramının Kullanıldığı Anlamlara İlişkin Bulgular.....	67
3.2.6. Gözyaşı Kavramı ve Türevlerine Ait Bulgular	67
3.2.7. Gözyaşı Kavramı Kullanılan Türkülerin Konu ve Bağlamlarına Ait Bulgular.....	69
3.2.7.1. Aşk Konulu Türküler.....	70
3.2.7.2. Ayrılık – Gurbet Konulu Türküler.....	70
3.2.7.3. Ölüm Konulu Türküler	71
3.2.7.4. Sitem Konulu Türküler.....	72
3.2.7.5. İlahi Aşk Konulu Türküler	73
3.2.7.6. Kına – Düğün Konulu Türküler.....	74
3.2.7.7. Yiğitlik – Kahramanlık Konulu Türküler.....	75
3.2.8. Gözyaşı Kavramı Kullanılan Türkülerdeki Söz Sanatlarına Ait Bulgular	76
3.2.8.1. Mübalağa	76
3.2.8.2. İstiare	77
3.2.8.3. Kinaye.....	78

3.2.8.4. İstifham	79
3.2.8.5. Teşbih	79
3.2.8.6. Tekrir	80
3.2.8.7. Mecaz.....	81
3.2.8.8. Tezat	81
3.2.8.9. Teşhis.....	81
3.2.8.10. Seci	82
3.2.9. Gözyaşı Kavramı Kullanılan Türkülerin Ait Olduğu Bölgelere İlişkin Bulgular	82
3.2.10. Gözyaşı Kavramının Kullanıldığı Anlamlara İlişkin Bulgular	83
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	87
EKLER	90

KISALTMALAR

TDK : Türk Dil Kurumu

vb. : Ve benzeri

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.	Türkülerde “Ağlama” ve İlgili Kavramların Bölgelere Göre Dağılımı	38
Tablo 2.	Türkiye Sahası Türkülerinde “Gözyaşı” Kavramının Bölgelere Göre Dağılımı	39
Tablo 3.	Ağlama Kavramı ve Türevlerine Ait Bulgular	48
Tablo 4.	Gözyaşı Kavramı ve Türevleriyle İlgili Sayısal Veriler	68

EKLER LİSTESİ

EK 1. Etik Kurulu Onay Belgesi	90
EK 2. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Etik İzin Yazısı.....	93
EK 3. Tez Etik Kurul İzin Yazısı	94

1. GİRİŞ

Araştırmanın temel konusunu Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifinin incelenmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifini oluşturan gözyaşı ile ağlamayı ifade eden kavramların kullanım sayıları, kullanıldıkları anlamlar, kullanımda rastlanan söz sanatları, ilgili türkülerin ait oldukları coğrafi bölgeler ve kavramların geçtiği türkülerin konuları araştırmanın unsurlarını oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen kaynak ve literatür taramalarında türkü metinlerindeki gözyaşı motifi ile ilgili herhangi bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmanın amacı da;

- Türkiye sahası türkülerindeki gözyaşı motifini oluşturan kavramları sayısal olarak tespit etmek,
- Kullanılan kavramların hangi anlamlarda kullanıldıklarını belirlemek,
- Kavramlardaki söz sanatlarını incelemek,
- Kavramların yer aldığı türkülerin ait oldukları bölgelere dağılımını görmek,
- Kavramların kullanıldığı türkülerin konularını saptamak,
- Elde edilen veriler sonucunda kapsamlı bir yoruma ulaşabilmektir.

Böylece araştırmada ilgili kavramların nicel ve nitel analizleri ile literatürde yer alan türkü tahlilleriyle ilgili çalışmalara katkı sunulması amaçlanmıştır.

Gözyaşı, biyolojik ve psikolojik öneminin yanında ağlama davranışının doğal bir sonucudur. Edebî metinlerde de gözyaşı, içinde bulunulan duygu durumunu aktarmanın en sık başvurulan araçlarından biri olmuştur. Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifinin incelenmesi de, ağlama davranışı ve duygusal gözyaşının insanların duygu durumlarının dışavurumu açısından önemli olması ve gözyaşı motifinin içeriğindeki sosyal ve kültürel bağlamın anlaşılmasında yol gösterici bir role sahip olabileceğinden önemlidir.

Çalışmanın temel konusunu ve ana unsurlarını oluşturdukları için; türkü kavramı ile gözyaşı motifinin ana unsurları olan gözyaşı ve ağlama kavramları üzerinde durulmaktadır. Türkü ve ağlama kavramlarıyla doğrudan ilişkisi nedeniyle ağıt kavramı da türkü konusu içerisinde ayrıca işlenmektedir.

Türkü kelimesi Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume” olarak tanımlanmıştır (Türkçe Sözlük, 1988, s. 2267-2268).

Kelimenin bir diğer sözlük anlamı ise “çoğunlukla dörder mısralı bentlerden oluşan, 11’li hece vezniyle düzenlenen ve kendine mahsus bir beste ile okunan halk edebiyatı nazım şekli” ve “halk mûsikîsinin, güftesi halk şiiri olan ve halk ezgileriyle bestelenmiş çok yaygın bir formu” şeklindedir (Kubbealtı Lugatı, <http://lugatim.com/s/türkü>, online erişim tarihi: 09.10.2020).

Eyüboğlu’nun hazırladığı etimolojik sözlükte “türkü” kelimesinin karşılığı olarak “ortaçağda özellikle Osmanlı yönetiminde Türk, büyük illerin dışında, kırsal bölgelerde, köylerde yaşayan, Asya kökenli göçmen topluluklara denirdi. Kaba, incelikten, saygıdan anlamayan, yeterince uygarlaşmamış kimse anlamını içeren bu topluluğun koşuklarına (şairlerine), çalgı eşliğinde söylenen deyişlerine, türkü/türkü (Türk işi, Türk’e özgü) denirdi” açıklamaları yer almaktadır (Eyüboğlu, 1988, s. 10).

Boratav’a göre; “Türkiye’nin sözlü geleneğinde bir ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini göstermek için en çok kullanılan ad “türkü”dür. ... özel hallerde, ya da ezginin ve sözlerin çeşitlenmesine göre, türkü kelimesi yerine şarkı, deyiş, deme, hava, ninni, ağıt adları da kullanılır” (Boratav, 1969, s. 162). Yine Boratav türkü kavramını; “düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiirler” şeklinde tanımlamaktadır (Boratav, 1969, s. 163).

Kelimenin kökeni konusunda farklı görüşler olmakla birlikte Köprülü türkü kelimesinin kökeni hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “Türkü kelimesinin nereden geldiğiyle ilgili çeşitli görüşler vardır. Bunlardan en önde gelenine göre Türk kelimesine “î” nispet eki eklenerek “türkî” elde edilmiş, bu kelime zamanla Türkçenin ses uyumuyla “türkü” şeklini almıştır” (Köprülü, 1966, s. 210). Nitekim Kubbealtı Lugatı’nda da “î. (Türk’ten nispet eki -i ile Türki “Türk usûlü” açıklamasına yer verilmiştir (Kubbealtı Lugatı, <http://lugatim.com/s/türkü>, online erişim tarihi: 09.10.2020).

Eyüboğlu, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü’nde ise son eklerin genellikle kelimenin söz uyumuna göre biçimlendiğini ve son ekin takıldığı kelimenin son seslisine uyma gereğinde olduğunu belirttikten sonra buna örnek olarak verdiği kelimeler içerisinde “ü” sesli harfine uygun olarak “süt-çü (ü-ü)”, “düş-kün, (ü-ü)”

kelimelerini de zikretmiştir (Eyüboğlu, 1988, s. 10). Bu bağlamda “türkü” kelimesinin son ekinin de kelimenin söz uyumuna göre biçimlendiği açıktır. Diğer taraftan farklı Türk boylarının lehçelerinde de “türkü” kelimesini karşılayan sözcüklerin bu kurala uyduğu görülmektedir. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü’nde de Türkiye Türkçesinde “türkü” olarak yer alan kelimenin Azerbaycan Türkçesinde “mahni”, Başkurt Türkçesinde “halk yırı”, Kazak Türkçesinde “türki (türik)”, Kırgız Türkçesinde “eldik ır”, Özbek Türkçesinde “türki”, Tatar Türkçesinde “halık cırı”, Türkmen Türkçesinde “halk aydımı”, Uygur Türkçesinde “nahşa, koça” olarak geçtiği görülmektedir (Ercilasun, 1991, s. 908-909).

Tarihsel olarak türkü kelimesinin ilk kez 15. yüzyılda Ali Şir Nevai’nin Mizanü’l-Evzan isimli eserinde; “...ve yine bir şarkı türüdür ki ona Türkî denmektedir ve bu söz ona alem olmuştur. O haddinden fazla beğenilen ve ruha ferahlık veren, zevk u safâya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür; şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar himâye eder; “Türkîguy” lâkabı ile meşhurdurlar” şeklinde geçtiği, ayrıca türkünün ilk örneklerine 16. Yüzyılda rastlandığı belirtilmektedir (Köprülü ve Dizdaroğlu (1968)’den aktaran: Elçi, 2008, s. 40).

15. yüzyılın başlarında yaşayan Bâbur Şah da türkünün, Sultan Hüseyin Baykara devrinde onun meclislerinde icat edildiğini ve iki devrede bestelendiğini kaydetmiştir. Böylece türkünün kavram olarak İslam öncesi Türk edebiyat geleneğinde “ır” ya da “yır” kelimesiyle ifade edildiği, 15. Yüzyılda Batı Türkistan bölgelerinde kullanılmaya başlandığı, bu bölgelerden Anadolu’ya geçtiği anlaşılmaktadır (Karakaş, 2011, s. 17-18).

Türkülerin genelde bir olay, bir duygu ve heyecan ya da bir arzu üzerine doğdukları ve başlangıçta sahiplerinin belli olduğu bilinmektedir. Fakat zamanla türkülerin asıl sahipleri unutulmakta ve dilden dile söylenerek farklı coğrafyalara yayılmakta, böylece anonimleşmektedirler. Önceleri yerel bir özellik gösteren türküler zamanla milli bir kimliğe bürünürler. Anonimleşme sürecinde ise kervanlar, göçler, askeri sevkler, gurbete çalışmaya gidişler, gezgin halk şairleri ve yakın dönemde de basın yayın organlarının rol oynadığı bilinmektedir. Diğer taraftan türkülerin oluşum süreçleri incelendiğinde türkülerinin ömürlerinin uzun olmasında toplumu ilgilendiren konuların işlenmesi, ezgi unsurunun dokunaklı olması ve sanat yapısının yüksekliğinin etkin olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak her türkü başlangıçta bir olay üzerine yakılmakta, bu olayı veya duyguyu taşıyan sanatçının bunları halk şiiiriyle ve ezgiyle ifade etmesi de türkülerini meydana getirmektedir. Söz konusu olaylar bütün milleti

ilgilendirecek kadar büyük olabileceği gibi dar çevrede meydana gelen yerel bir olay da olabilir. Ayrıca gurbet, ölüm, aşk, seferberlik, doğal afetler, aşiret kavgaları, toprak kaybı, eşkıya baskınları gibi toplumsal olaylar ile talihe küsme ve kızma, sevda, hayal kırıklığı, şansa küsme gibi duygular da türkülerin doğuş şartlarını hazırlayan nedenlerin başında gelmektedir (Karakaş, 2011, s. 20-21).

Türküler farklı araştırmacılar tarafından değişik biçimlerde sınıflandırılmıştır. Ahmet Şükrü Esen “Anadolu Türküleri” adlı derlemesinde kendi ifadeleriyle “Daha az ayrıntılı ve daha net olması bakımından ben de bu incelememde türkülerini, bentlerindeki değişikliklerine göre kümelendirmeyi, bağlamaları bu kümelendirme içerisinde değerlendirmeyi uygun gördüm” (Esen, 1986, s. 9) dedikten sonra türkülerini; yapılarında kararlılık gösteren ve yapılarında kararlılık bulunmayan türküler olarak önce iki ana başlıkta toplamıştır. Daha sonra her iki başlıktaki türkülerini gösterdikleri biçimsel ayrıntılara göre yeniden gruplandırmıştır. Bu bağlamda yapılarında kararlılık gösteren türküler; bentleri dört dizeli, üç dizeli ve iki dizeli türküler, ayrıca mani dörtlüklerinden oluşan türküler olarak değerlendirmiştir (Esen, 1986, s. 9-15).

Boratav ise türkülerin sınıflandırılmasında farklı bir ölçüte göre hareket etmiştir. Boratav “türkü” kelimesine daha özel bir anlam yükledikten sonra manileri ve tekerleme türlerini türkü kavramının dışında bırakmış, bunun yanında halk geleneğinde türkü olarak gösterilmeyen ninni ve ağıtları da türkü türüne dâhil etmiştir. Türkülerini içeriklerine, yani geliştirdikleri ana konulara göre bölümleyen Boratav’ın türkü sınıflandırması; lirik türküler (ninniler, aşk türkülerini, gurbet, askerlik ve hapishane türkülerini, ağıtlar, farklı duyguluk konular üzerine türküler), taşlama, yergi ve güldürü türkülerini, anlatı türkülerini (efsane konulu, bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan ve tarihlik konuları olan türküler), iş türkülerini, tören türkülerini (bayram ve düğün türkülerini ile din ve mezhep törenleriyle ilgili türküler ve ağıt törenlerinde söylenen türküler), oyun ve dans türkülerini (çocuk oyunlarında söylenenlerle büyüklerin oyunlarında söylenenler) şeklindedir (Boratav, 1969, s. 163-164).

Araştırmacı Mehmet Özbek türkülerini üç ana başlık altında toplayarak; ezgilerine, şekil yapısına ve konularına göre bir sınıflandırma yapmıştır. Bu bağlamda ezgilerine göre türküler; usulsüz olanlar (uzun havalar ve kırık havalar) olarak sınıflanmıştır. Şekil yapısına göre türküler ise bentlerinin ve bağlantılarının mısra sayısına göre gruplandırılmıştır. Özbek, konularına göre türkülerini ise; lirik türküler (aşk, sevda ve gurbet türkülerini, ağıtlar ve ninniler), satirik türküler (mizahi türküler, taşlamalar ve ilenmeler), olay türkülerini (tarihi türkülerle eşkıya türkülerini), tören ve mevsim türkülerini

(kına, düğün, esvap giydirme töreni türküleriyle itikat ve mezhep törenleri türküleri), iş ve meslek türküleri, pastoral türküler, didaktik türküler şeklinde sınıflandırmıştır (Özbek 1981, 85-86'dan aktaran: Güven, 2005, s. 98-99).

Ağıt kelimesi ise TDK Sözlüğünde; “ölen bir kimsenin gençliğini, güzelliğini, iyiliklerini, değerlerini, arkada bıraktıklarının acılarını veya büyük felaketlerin acılı etkilerini dile getiren söz veya okunan ezgi, yazılan yazı, sağı, mersiye” olarak tanımlanmıştır. Kelimenin ikinci anlamı olarak da “ağlama” kelimesi verilmiş ve “gelin olan bir kızın arkasından meziyetlerini sayıp dökerek ağlama” tanımlaması yapılmıştır (Türkçe Sözlük, 1988, s. 37).

Uludağ da (1988) İslam Ansiklopedisi'nde “ağıt” kelimesinin sözlük karşılığını “ağlama” olarak verdikten sonra, bu anlam nedeniyle yas törenine katılan kişilerin ağlamasını sağlamak amacıyla ölümlerin arkasından ağlanarak söylenen sözlere ve bu sözleri söyleme fiiline ağıt denildiğini belirtmiştir (Uludağ, 1988, s. 472).

Gözyaşı kelimesi Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri” olarak tanımlanmıştır (Türkçe Sözlük, 1988, s. 894).

Gözyaşı kavramının tıp literatüründeki tanımı ise; “su, protein, enzim, immünglobulin, lipid, metabolitler polimorfonükleer hücre ve dökülen epitel hücrelerini içeren kompleks bir çözelti” şeklindedir. Ayrıca tıpta gözyaşının insan vücudundaki görevleri; “Net görmek için gereken düzgün oküler yüzeyi sağlamak, oküler yüzeyi enfeksiyondan korumak, kornea epiteline oksijen, büyüme faktörleri ve diğer bileşenleri sağlamak ve oluşan debris ortamdan uzaklaştırmak” olarak sıralanmıştır (Karakılıç, 2017, s.9).

Ağlama kelimesinin sözlük karşılığı “üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık, aldanma vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek”, “sızlanmak, yakınmak”, “bir duruma karşı üzüntü duymak” olarak verilmiştir (Türkçe Sözlük, 1988, s. 43).

Ağlama, bir davranış biçimi olarak hüznün ve mutluluk duygularının yoğunlaştığı zamanlarda insanların psikolojik tepkime durumu olarak da tanımlanabilir. Ancak bir davranış olan ağlama eyleminin nedenlerine dair problem tarihsel olarak bilimsel bir kesinlik içerisinde çözümlenebilmiş değildir. Buna rağmen ağlamanın insana özgü ve evrensel özellikli duygusal nedenlerle ortaya çıkan psikolojik bir davranış olduğu konusunda şüphe yoktur. Dolayısıyla ağlama davranışının oluşmasına neden olan asıl faktörün duygular olduğu söylenebilir. Bu noktada duygu kavramı içinde bulunan ortamın algılanması ile meydana gelerek iç organları harekete geçirebilen, bilinç ve

davranış boyutunda hissedilen duygusal süreçler olarak tanımlanır. Özellikle güçsüzlük ve çaresizlik gibi algılamaların öfke, korku, hüznün ya da hayal kırıklıkları gibi duygulara neden olduğu, bu duyguların da ağlama davranışı olarak dışa vurulduğu kabul edilir (Çelik ve Durmuş, 2018, s. 416).

Bu başlık altında gözyaşı ve ağlama kavramları hakkında gerçekleştirilen ve bu çalışmanın konusunu da ilgilendiren bilimsel tartışma ve bulgulara yer verilmiştir.

Fiziksel bir sıvı olarak gözyaşının bileşenlerini; % 98.2 oranında su ve % 1.8 oranında solidler oluşturmaktadır. Bazı araştırmalarda gözyaşı sıvısının proteinler, lipidler, metabolitler, hidrojen iyonları, elektrolitler ve enzimlerden oluştuğu belirtilmiştir (Albayrak, 2015, s. 11-12).¹

Bilimsel olarak üç tür gözyaşından bahsedilmektedir. Bunlar; bazal gözyaşı, refleks gözyaşı ve duygusal gözyaşıdır. Yapılan taramada bazal ve refleks gözyaşı türlerine ait örneklerle rastlanamaması nedeniyle araştırmanın konusunu asıl ilgilendiren gözyaşı türü duygusal gözyaşı olduğundan bazal ve refleks gözyaşları hakkında kısa bilgilendirme yapıp asıl olarak duygusal gözyaşı üzerinde durulmaktadır.

Bazal gözyaşı, gözyaşı bezinin herhangi bir uyarım ihtiyacı duymaksızın sürekli bir şekilde ve belli bir miktarda ürettiği gözyaşı türüdür. Bir diğer ifadeyle bazal gözyaşı, gözde sürekli olarak üretilen, gözün daha pürüzsüz ve nemli kalmasını, beslenmesini, gerekli kayganlığı sağlayan gözyaşıdır (Karakılıç, 2017, s. 23). Refleks gözyaşı ise, duman, rüzgâr, gözün ovalanması ya da doğranmış soğana maruz kalınması gibi durumlarda gözün tahriş olmasını engellemek için salgılanan gözyaşıdır. Refleks gözyaşı gözde oluşabilecek zararlı maddelerin yıkanarak atılmasını sağlar ve çok miktarda oluşur. Mikroorganizmaları durduran antikorları da içerir. Yani refleks gözyaşı güçlü fiziksel uyarım sonucu oluşmaktadır (Sakar, 2012, s. 22).

Gözyaşının duygusal nedenlere bağlı olarak oluşmasıyla ortaya çıkan duygusal gözyaşının fonksiyonu hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür ancak tam nedeni henüz anlaşılabilmiş değildir.²

¹ Diğer yandan gözyaşı, temelde müsin, aköz ve lipid tabakalardan oluşur. Her tabakanın kendine özgü işlevi ve görevleri vardır. Buna göre müsin tabakanın işlevleri; göz kırpması esnasında oküler yüzeyi oluşabilecek travmalardan korumak, lipid tabakanın yardımıyla yüzeysel gerilimi azaltmak ve bu şekilde gözyaşı filminin stabilizasyonunu sağlamak, bakterileri, yabancı maddeleri ve dökülen epitel hücreleri yakalamak, avasküler kornea epiteline oksijen temin etmektir. Aköz tabakanın işlevleri; gözyaşında oluşacak debrisleri yıkayarak uzaklaştırmak, kornea yüzeyinde oluşacak anlık düzensizlikleri yok etmek, hücre hareketini gerçekleştirecek ortam oluşturmak ve kornea ile konjonktiva epitel hücrelerinin işlevlerini düzenlemektir. Lipid tabakanın işlevleri ise; düzgün bir oküler yüzey oluşturup net görüşe katkı sağlamak, gözyaşı stabilitesini sağlamak, hidrofobik bir bariyer oluşturarak gözyaşı ile cilt temasını önlemektir (Karakılıç, 2017, s. 13).

² Duygusal gözyaşında bulunan protein çeşitleriyle potasyum miktarının refleks gözyaşına oranda daha yüksek olduğu, mangan miktarının ise kan serumunda bulunandan 30 kat daha fazla olduğu bilinmektedir. Kronik depresyon

Türkü metinlerinde duygusal gözyaşıyla ilgili oldukça zengin örnekler mevcuttur. Hatta bu türkülerdeki gözyaşı ve ağlama kavramlarının tümünün duygusal gözyaşı ya da duygusal ağlama örnekleri olduğunu söylemek mümkündür. Önemli olan duygusal gözyaşı ya da duygusal ağlamayı ifade eden kavramların hangi duygunun dışa vurumu olarak kullanıldıklarının belirlenmesidir.

Psikoloji literatüründe farklı duygu tanımları ve sınıflandırmaları olmakla birlikte bilim insanlarının üzerinde genellikle birleştikleri bir görüş olarak insanlardaki temel duyguların; öfke, korku, tiksinti, üzüntü ve mutluluk duyguları olduğu belirtilmektedir (Metin, 2019, s. 2036). Bu çalışmada gözyaşı ve ağlama kavramlarının en çok üzüntü duygusunun ifadesi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Kimler düşüme girdiler

Dal misali çevirdiler

Gam yüküne çevirdiler

Gözden akan yaşa beni (Antoloji, C. I, s. 334).

dizelerinde gözyaşı motifinin üzüntü duygusunun ifadesi olarak kullanıldığı açıkça görülmektedir.

Gevheri metheder seni

Yaş yerine döker gamı

Gel mahzun gönderme beni

Ulu divana benzersin (Antoloji, C. II, s. 600).

dizeleri ile

Mücrimi 'yem didem yaşı

Gamdan ayrılmadı başı

Adülardan yedi daşı

Şen değil gönlüm şen değil (Antoloji, C. II, s. 726).

---

hastalarında mangan miktarının fazla olduğu da araştırma sonuçlarından anlaşılmıştır. Yani duygusal gözyaşının bileşimi, bazal ve refleks gözyaşının bileşiminden daha farklıdır ve duygusal gözyaşının içerdiği hormon türleri de diğer gözyaşı türlerinden farklılık göstermektedir. Bir takım bilim insanları duygusal gözyaşı dökmenin vücudu bazı zararlı maddeler ve stresten korumanın bir yolu olduğunu ve duygusal-zihinsel problemlerle başa çıkmanın bir yolu olduğunu düşünmektedir (Sarıgül, 2015, <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/neden-aglariz>, online erişim tarihi: 02.01.2021).

dizelerinde de gam kelimesi ve gözyaşı motifini içeren yaş kavramının bir arada kullanıldığı görülmektedir.

*Her gün ağlar iken nasıl güleyim
Gönül gamda iken gülünmez imiş
Arşa direk direk oldu tütünüm
Başa ne gelecek bilinmez imiş* (Antoloji, C. I, s. 384) .

dizeleri ile

*Seherde naz eder menevşe sümbül
Bak ne hale düşer biçare bülbül
Boşuna ağlayıp gam çekme gönül
Cahilin kârıdır taş gelir gider* (Antoloji, C. II, s. 565).

Dizelerinde de ağlama davranışının gam-üzüntü duygusunun sonucu olduğu ve üzüntü ile ağlamanın birbiriyle ayrılmaz ilişkisi görülmektedir.

Ayrıca verilen örneklerde insanın üzüntülü ruh halini yansıtan gam ve keder ifadelerinin bazen kelimelerle anlatılması imkânsız olabileceğinden benzetmelerden, mecazlardan yararlandığı da görülmektedir.

Psikolojik ya da sosyobiyolojik açıdan insanlardaki heyecan durumlarının uyumsal bir görevi olduğu varsayılır. Örneğin kızgınlık, başkalarının saldırganlığına karşı kişilerin kendilerini korumalarını sağlarken haz ve neşe gibi duygular insanları birbirine yaklaştırmaktadır. Hüzün ve keder gibi duygular da ağlama davranışına yol açmaktadır (Cüceloğlu, 2006, s. 269).

İnsanlar psikolojik olarak duygularını ve heyecanlarını sadece yüzleriyle değil sesleriyle de ifade ederler. Farklı duyguların ve heyecanların vokal işaretlerini derlemiş bilimsel bir katalog henüz oluşturulamamışsa da genellikle çığlık sesleri; korku ve hayretin, inleme; acı ya da mutsuzluk durumunun, iç çekme ve ağlama; üzüntünün, gülme ise keyifli olmanın göstergesidir. Sesin kesikli olması ya da titrek çıkması da aşırı keder durumunu göstermektedir (Morgan, 2011, s. 213).

Yukarıda açıklanan duruma çalışmamızda ağlama ve gözyaşı kavramları ile birlikte sıkça tekrarlanan “zarı zarı” ikilemesiyle rastlamak mümkündür.

Al elmayı ver narı

Ağlarım zarı zarı

Tez günlerde gönderin

O ahu gözlü yâri (Antoloji, C. I, s. 92).

dizeleri ile

Ben ağlarım zarı zarı

Yakdı beni aşkın narı

Yitirmişim gül yüzlü yarı (Antoloji, C. I, s. 124).

Dizelerinde ağlama eyleminin niteliğini belirten “zarı zarı” ikilemeleri, inleme sesleri çıkartarak ağlamayı ifade etmekte ve ağlama davranışının yansıttığı duygu durumunun daha yoğun bir üzüntünün sonucu olduğunu göstermektedir.

Adler’e göre; yoğun duyguların yaşanması sonucu insanların gözleri yaşarabilir. Yaşaran gözler, yüzün taşıdığı mesaja özgül biçimler kazandırır. Bu bağlamda gözyaşı, üzüntü belirtilerinden biridir. Yoğun yaşanan üzüntü durumlarında ağlamaya rastlanılır. Üzüntü, derin bir ruhsal acı olarak yaşandığında bu üzüntüden kaynaklanan ruhsal sağaltım kendini gözyaşı ile dışa vurur. Üzüntü duyan birisi ağlamak yoluyla taleplerini çevresine iletme olanağı da kazanmış olur. Bu şekilde çevresine karşı sadece bir saldırı başlatmış olmakla kalmaz, aynı zamanda bir yargıç, bir eleştirmen ve bir davacı gibi çevresi üzerinde bir üstünlük duygusuna da kavuşur. Ağlayan bir insan, herhangi bir sözcük kullanmaksızın çevresine bir şeyler söylemek istemektedir (Aktaran; Kasapoğlu, 2015, s. 11).

Bu duruma ise daha çok türkü sahibinin kendi çevresine yönelik eleştirilerini yöneltmesiyle bilinen sitem konulu türkülerde rastlamak mümkündür.

Ben ağlarım el güler

Oy başıma gelenler

Benim derdime düşsün

Şimdi bana gülenler (Antoloji, C. I, s. 124).

Dizelerinde türkü sahibi öncelikle ilk iki satırda çevresine bir eleştiride bulunmuş, son iki satırda ise çevresine bir saldırı başlatmıştır.

İnsanlarda üzüntü duygusunun gözlerdeki yansıması ağlama davranışı iken sesteki yansıması da duyulabilir biçimde iç geçirmelerdir. Sonuçta ağlama davranışı,

üzüntü duygusundan sonra gelişir. Ayrıca şiddetli yaşanan bir acı, aşığılanma deneyimleri, duygusal olarak yıpratıcı anıların ve sözlerin hatırlanması, bazen de hoş bir anının anımsanması göz yaşarmalarına neden olabilir. Bazı durumlarda sevinç ve neşe duyguları da gözyaşıyla sonuçlanabilmektedir ancak sevinç gözyaşlarının kısa sürdüğü bilinir. Sevinç gözyaşları olarak bilinen gözyaşlarının gözleri yaşla doldursa da akma durumuna gelmemesi de mümkündür (Kasapoğlu, 2015, s. 14).

Çalışmamızda sadece ağlama ve gözyaşı kavramlarına odaklanıldığı için ağlama ile sonuçlanmamış iç geçirme davranışları özel olarak araştırılmamıştır. Ancak ağlama davranışının özel bir türü olarak duyulabilir iç geçirmeler veya ağlama davranışını niteleyen “için için ağlamak” şeklinde betimlemelere rastlamak mümkündür.

Su gelir taştan akar

Süzülür baştan akar

Kızları ağlatmayın

Gözyaşı içten akar (Antoloji, C. II, s. 704).

Dörtlüğünde son dizede gözyaşının içten akması hüznün duygusunun belirtisi olan bir iç geçirme şeklinde yorumlanabileceği gibi ağlama davranışının dışarıdan gözlemlenemeyecek şekilde gerçekleştirilmesini de ifade etmektedir.

Ağlarım için için

Giderim o yar için (Antoloji, C. I, s. 9).

dizeleri ile

Yanarım bir gül için

Ağlarım için için (Antoloji, C. II, s. 503).

Dizelerinde de *için için ağlamak* davranışının açık ve herkes tarafından anlaşılabilir bir ağlama davranışı olarak değil, ses, mimik, yüz ifadesi gibi gözlemlenebilir yollarla ağlamanın ancak anlaşılabilen bir davranış türü olarak ifade edildiği söylenebilir.

İnsan gelişiminin ilk dönemlerinde insan türüne özgü seslerle birlikte yüz ifadelerinin nasıl oluştuğu inceleme konusu yapılmıştır. Buna göre ritmik ağlama doğumla başlamaktadır. Ağlama davranışı sadece bir ruh hali göstergesi değil, sesli işaretlerin de önde gelenlerinden biridir. Gülme ve gülümseme insan türüne özgü

olmasına karşın ağlama, binlerce hayvan türüyle ortak özelliklerimizden birini oluşturur. Kuşlar ve bütün memeliler acı duyunca ya da korkunca tiz bir sesle bağırıp çağırır, ciyaklar ve feryat eder. İnsanlar ise bebeklik döneminde acı duyunca, acıkınca, yalnız kalınca ve başka nedenlerle ağlayabilirler. Bunun en temel iki nedeni acı ve güvensizlik hissetmektir (Morris, 2009, s. 149).

Çalışmamızda bebeklerin ağlama davranışıyla ilgili bir örneğe rastlanmamıştır. Ancak bir kuş türü olarak bülbül ve bir memeli türü olarak koyun ve kuzuların ağlama davranışlarına teşhis sanatı bağlamında sıkça yer verilmiştir.

Bülbül gibi ah-u zarı çekerim

Gözyaşımı gül başına dökerim (Antoloji, C. I, s. 51),

ve

Bülbül ah eyleyip kanlar ağladı

Çeşmim yaşı sel sel oldu çağladı (Antoloji, C. I, s. 173).

Dizelerinde bir kuş türü olan bülbüle teşhis sanatı kullanılarak ağlama davranışı atfedilmiş ve bülbül sesleri ah-u zar etmek ve kan ağlamak deyimleri kullanılarak betimlenmiştir.

Ağlama koyun meleme vazgeç guzundan

Çok analar ayrı düştü gızından (Antoloji, C. I, s. 369),

ve

Kuzunun feryadı bağrımı deler

Dostlarım ağlıyor düşmanım güler (Antoloji, C. II, s. 502).

Dizelerinde de bir memeli türü olarak koyun ve kuzuların sesleri ağlama ve feryat etme olarak nitelendirilmiştir.

Diğer taraftan ağlama davranışının bebeklerle iletişim kurmanın doğal bir yolu olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalarda çok ağlayan bebeklerin pek çoğunun sağlıklı oldukları ve 4 aylık olduktan sonra da uzun süre ağlamayı bıraktıkları görülmüştür. Ayrıca bebekler için normal bir ağlama eğrisi vardır. Buna göre ağlamak, 2-3 haftalık bir sürede artmaya başlar, 6-8 haftalık sürede de zirveye ulaşır. Bebeğin 3-4 aylık olduğu zamanlarda ise en az seviyeye iner ve genelde sona erer (Deleş, 2018, s. 5).

Bebeklik dönemindeki ağlama davranışında herhangi bir cinsiyet farkı bulunmamaktadır. Tüm bebekler aynı şekilde ağlarlar. Ancak erişkinliğe geçişte cinsiyetler arasında ağlama farklılığı da oluşmaktadır. Bunda kültürler önemli bir rol oynar. Ağlama davranışının toplumsal kabul gördüğü toplumlarda ve ülkelerde insanların daha fazla ağladığı yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Ağlama davranışı erkek egemen kültürlerde kadınsılıkla özdeşleştirilir ve ideal erkeğin davranış kalıplarının dışında bırakılır (Nas, 2017, s. 63).

Türkü metinlerinde ise sosyal kabuller dil aracılığı ile sembolik bir şekilde ifade edilmektedir ve bu yönleriyle türküler, zengin bir anlam dünyasına sahip oldukları için en iyi iletişim araçlarının başında yer almaktadırlar. Diğer taraftan türküler, sosyokültürel yapı ile toplumsal değer yargılarını yansıtma açısından da önemlidir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet örgülerinin biçimlenmesini de sergilemeleri bakımından üzerinde durulmaya değer. Geleneksel toplumların çoğunda olduğu gibi Türk toplumunda da toplumsal rol ve statülerin türkü metinleriyle tespiti mümkündür. Bu bakımdan Türk toplumunun kadın ve erkek için belirlediği ‘uygun’ davranış kalıpları da türkülerde kendine yer bulabilmiştir. Anadolu’da pek çok bölgede olduğu gibi örneğin Malatya yöresi türkülerinde yapılan incelemelerde de kadının pek çok özelliği yanında ‘kendisinden sadakat beklenen’ kişi olmasının yanında sevdiğini beklemek ve gözyaşı dökmekle ağlama davranışı sergilemenin de kadına daha çok uygun görüldüğü anlaşılmaktadır (Kurt, 2018, s. 1004-1010).

Bununla ilgili önemli bir örnek;

*“Askere gidiyim ağla nazlı yar
Kırıldı kollarım bağla nazlı yar
Eğer gurbet ele gider gelmezsem
Giyin garaları beni gözle yar”* (Kurt, 2018, s. 1010)

Dizelerinde görülmektedir.

Çalışmamızda taranan türkülerde de farklı durumlarda kadınların anne ya da sevilen kişi olarak sadece ağlamalarının salık verildiği görülmektedir. Örneğin;

*Engin derelerin suyu çağlasın
Dengine düşmeyen gelin ağlasın* (Antoloji, C. I, s. 65).

Dizelerinde dengi olmayan birisiyle evlendiği anlaşılan kadının ağlaması söylenmiş ve yine ağlama kadına atfedilmiştir.

Bir başka türkü örneğinde ise

Ağlama Kazibe'm Sızlama Kazibe'm ben yine gelirim

Yedi seneye varmadan Kazibe'm ben yine dönerim (Antoloji, C. I, s. 9).

Dizelerinde yedi sene gibi uzun bir zaman dilimini kapsayacak olan ayrılık durumu için ağlama davranışı gösteren kadına teselli olarak sadece tekrar geleceği söylenmekte, bunun dışında bir alternatif düşünülmemektedir.

Diğer taraftan çalışmamızda taranan türkülerin büyük çoğunluğunun anonim olması nedeniyle türkü yakıcılarının cinsiyetlerinin kesin bir şekilde tespit edilmesi imkânsızdır. Ancak türkü sahibinin kendi adı ya da mahlasını kullanması, türkü metninin genel konusu, mesajı ve muhatabın türküde açıklanan bazı özellikleri göz önüne alınca bu tespitin güçlü bir kanaat oluşturacak şekilde gerçekleştirilmesi de mümkündür. Bu bağlamda çalışmamızın evrenini oluşturan Türkiye sahası türkü metinlerinin sahiplerinin çoğunlukla erkek bireyler oldukları söylenebilir. Ancak bu metinlerde ağlama davranışının türkü sahibi dışında bazen muhataba, bazen insan dışı canlı veya cansız varlıklara atfedildiği görülmektedir. Örneğin;

Gara çadırlar guruldu

İçinde demler sürüldü

Ağlama sevgili Ayşe'm

Gayınpederin vuruldu (Antoloji, C. I, s. 91).

Dizelerinde ağlama davranışının Ayşe isimli kadın muhataba atfedildiği açıkça görülmektedir.

Ağlama yar ağlama

Mavi yazma bağlama (Antoloji, C. I, s. 9).

Dizelerinde de kadın muhataba ağlamaması söylenmiştir.

Ağlama davranışının bir başkasına atfedildiği türkü metinlerinde annelerin ağlaması üzerinde de durulmalıdır.

Anama deyin ağlasın

Garaları bağlasın (Antoloji, C. I, s. 41).

Anam ağlar başucumda oturur

Derdim elli iken yüze yetirir (Antoloji, C. I, s. 42).

Ben gidiyom garip anam ağlama

Akını çıkarıp kara bağlama (Antoloji, C. I, s. 71).

Ağla anam ağla kaderim böyle

Benden selam olsun bizim ellere (Antoloji, C. I, s. 415).

Örneklerinde olduğu gibi pek çok türküde ağlama davranışının anneye atfedildiği, hatta anne kavramının kullanıldığı türkülerde annelerin çoğunlukla ağlama davranışıyla birlikte anıldığı görülmektedir.

Bununla birlikte;

Gide gide gitmez oldu dizlerim

Ağlamaktan görmez oldu gözlerim

El kızına geçmez oldu sözlerim (Antoloji, C. I, s. 61).

Dizelerinde de türkü sahibinin erkek olduğu ve ağlama davranışını da kendisinin gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Ah neyleyim gönül senin elinden

Her zaman ağlarım gülemem gayri

Ben bıktım usandım elin dilinden

Terk ettim sılayı dönemem gayri

Ey Ferrahi yandım yar ateşine

Neler gelir gariplerin başına

Ağlayarak gelme mezar taşıma

Uyanıp da sana gülemem gayri (Antoloji, C. I, s. 11).

dizelerinin sahibi olan Aşık Ferrahi ile

Pir Sultan Abdalım Aylemeyelim,

Aşığın verdiğin söylemeyelim (Antoloji, C. II, s. 479).

Dizelerinin sahibi olan Pir Sultan Abdal da ağlama davranışını kendilerine atfetmişler ve bu davranışı insanlardan gizleme ihtiyacı da duymamışlardır.

Erkek türkü sahiplerinin insanların önünde ağlamadığı, yalnız kalınca ağladığına dair örnekler de mevcuttur ve bu örneklerde ağlama davranışının gerçekleştirildiği mekânlar genellikle insanlardan uzak olan çöller, su kaynakları gibi yerlerdir.

*Çok ağladım Ferhat gibi çöllerde
Şirin gibi zülf-ü yardan ayrıldım* (Antoloji, C. I, s. 279).

Dizelerinde ağlamanın insanlardan uzak, تنها bölgeler olan çöllerde gerçekleştirildiği açıkça belirtilmiştir.

*Su başında ağlama Fadimem
Ayağı mesli gezer Fadimem* (Antoloji, C. I, s. 357).

Dizelerinde ise insanlardan uzak bir bölgede ağlayanın erkek değil kadın olduğu, dolayısıyla insanlar önünde ağlamama davranışının sadece erkeklere has olmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan ağlama davranışının iletişim boyutu ve ağlamanın insanlar arası ilişkiyi güçlendirme, bağlanmayı kolaylaştırma gibi işlevlerinin olduğu belirtilmiştir. Ağlama yoluyla açığa vurulan duygular, empatiyi, teselliyi ve sempatiyi artırmaktadır. Bebekler, çocuklar ve yetişkinler diğerlerinden yardım isteme ya da bir stres göstergesi gibi nedenlerle ağlarlar. Ağlama davranışı özellikle de bebekle anne arasındaki ilk iletişim aracıdır. Diğer taraftan kişilerin kendilerini yalnız hissettikleri ve duygusal desteğe ihtiyaç duydukları durumlarda ağlama davranışı sergiledikleri belirtilmektedir. Ayrıca ağlama, acil hallerde başkalarından yardım istemek için de başvuru bir yoldur. Böyle durumlarda ağlama davranışı iradenin kontrolündedir. Bunun yanında insanlar diğerlerini manipüle etmek için de ağlayabilmektedirler (Keser ve Kukulcu, 2004, s. 118).

Ağlama davranışının bağlanmayı artırma, teselli verme ve empati ile sempati duygularını güçlendirmesine;

Beyler oynar satıranca martini
Biz de sevdik güzellerin dördünü
Bağlantı
Burgu dillim bana sennen eş olsun
Ağleşelim ala gözler yaş olsun (Antoloji, C. I, s. 141).

Dizeleri örnek olarak verilebilir. Bu dizelerde karşılıklı ağlamanın türkü metninde geçen kişileri birbirine daha da yakınlaştırma işlevi olduğu ve türkü sahibinin empati ile teselli duygularını güçlendirmeyi amaçladığı görülmektedir.

Çalışmamızda ağlamanın gizli bir yardım isteği barındırdığı türkülere de rastlanmıştır.

Bir sen kaldın felek bana gülecek
Bu gözyaşlarım kimler silecek
Dediler ki nazlı yârim gelecek (Antoloji, C. I, s. 160).

Dizelerinde türkü sahibinin kendisine teselli verecek, gözyaşlarını silecek birilerini aradığı ya da birilerinden yardım ve haber beklediğini söylemek mümkündür.

Farklı bir yönden bakılınca alerjik reaksiyonlardan kaynaklanan ya da kimyevi maddelere maruz kalmak nedeniyle dökülen gözyaşları ağlama olarak değerlendirilemeyecektir. Hıçkırma, dövünme, bağırıp çağırma ve yırtınma gibi davranışlar ise üzüntünün ya da neşenin yoğunluğundan çok kişilerin karakterleriyle ilgilidir. Çünkü insanlar duygularını ifade ederken eğitim durumlarına, içinde yetiştikleri ve yaşadıkları kültüre göre de davranabilmektedirler (Çitçi, 2014, s. 2).

İnsanda ağlama davranışına neden olan en temel faktör duygu yoğunluğudur. Yapılan araştırmalar ağlama davranışına neden olan duygular arasında sevinç, üzüntü, acı ve korku duygularının ön planda olduğunu göstermiştir. Pişmanlık duygusu da acı ve üzüntü duygusuna neden olduğu için ağlamayla sonuçlanabilmektedir. İnsanlarda duygu yoğunluğu oluşturan durumlar ise iç ve dış kaynaklı olabilmektedir. Dış kaynaklı olaylar arasında ölüm, hastalık, başarı, ayrılık gibi durumlar söz konusuken iç kaynaklı olaylar daha çok geçmiş hatıralar, pişmanlık duyguları gibi içsel duygulanımlar olmaktadır.

Çalışmamızda sayısal verilerin nicel analizlerinin yapıldığı son bölümde de görüleceği gibi gözyaşı motifinin kullanıldığı türkülerin konularına göre sıralamasında

ikinci sırayı ayrılık ve gurbet konusu almaktadır. Diğer bir deyişle ayrılık ve gurbet gözyaşı motifinin işlendiği türkülerde aşk konusundan sonra en çok işlenen konu olmuştur.

Ayle de gözlerim ayle ayrılık günü

Söyle de dillerim söyle muhabbetin sonu (Antoloji, C. I, s. 141).

Al baharlı mavi dağlar

Yârim gurbet elde ağlar (Antoloji, C. I, s. 235).

Gurbetin yoluna düştükten sonra

İşim ters gidiyor ağlarım zarı (Antoloji, C. I, s. 296).

Örneklerinde ayrılık ve gurbetin, insanda üzüntü oluşturan dış kaynaklı olaylar olduğu görülmektedir. Bu türkülerde gurbete giden de bekleyen de üzüntülü bir duygu durumu içerisinde ve hem gurbete gidenin hem de bekleyeninin, bazen her ikisinin de ağladığını görmek mümkündür.

İnsanda üzüntü oluşturan bir başka önemli dış kaynaklı olay da ölümdür ve çalışmamızda özellikle ağıt konulu türkülerde bu duruma sıkça rastlanmaktadır.

Devrent deresine duman bürüdü

Yedi deveyilen Musa 'm yürüdü

Musa 'mın ciğeri mosmor oldu çürüdü

Ağlasın ağlasın anam ağlasın

Tülü mayaları dudu bağlasın (Antoloji, C. I, s. 278).

dizeleri ile

Giresun üstünde vapur bağrıyor

Eşref'in yarasını doktor sarıyor

Eşref'in annesi yanmış ağlıyor

Bazarsu dereleri bir ifak dere

Eşref'in vurdular nafîle yere

Nafîle nafîle o da nafîle

Cenazemi goydular otomofile (Antoloji, C. I, s. 410).

Dizelerinde bazen bir hastalık bazen de bir cinayet ya da vurulma sonucu ölen kişinin ardından yaşanan üzüntü duygusunun ağlama davranışıyla birlikte türkü metnine yansıdığı görülmektedir.

Pişmanlık duygusu ile gözyaşı motifi olarak ağlama davranışının bir arada kullanıldığı bir örnek ise Yörü Bire Çiçek Dağı türküsünde görülmektedir.

Göllerde küçücük suna

Sesi hayat verir cana

Ben ağlarım yana yana

Firkat-i figanım geldi

Bağlantı

Dedemoğlu ne hal oldu

Dünya haldan hala kaldı

Tez seviştik tez ayrıldık

Ahırı pişmanım geldi (Antoloji, C. II, s. 803).

Dörtlüklerinde ağlama davranışı birinci derecede firkat-i figan olarak isimlendirilen ayrılık nedenine bağlanmışsa da bağlantı kısmının son dizesinde “ahırı pişmanım geldi” denilerek ağlama davranışını oluşturan nedenlerden birisinin de pişmanlık duygusu olarak gösterilmiştir.

Herhangi bir kültürde deneyimlenen duygunun ifadesi ya da iletimini, dilin yapısından başka dini inançlar, gelenek ve görenekler, sosyal kabul ve ahlak gibi pek çok değişken belirlemektedir. Örneğin insana acı veren bir olay ya da durum karşısında ağlamanın sosyal ve kültürel kabul görmediği toplumlarda ağlama davranışına pek rastlanmayacaktır. Bir başka örnek olarak “erkekler ağlamaz” gibi yargıların egemen olduğu kültürlerde üzüntü verici durumlar karşısında ağlama davranışı beklenilmesi ya da ağlanmaması durumunda üzülüyor yargısına varılması doğru değildir. Bunun tam tersi de doğrudur. Yani ağlanması gereken durumlarda ağlamamanın kabul edilmediği yerde kişilerin ağlamamalarından, içinde buldukları zorlu durumun şiddetini belirlemek olası değildir (Candansayar ve Coşar, 2000, s. 27).

Ağlama davranışıyla ilgili farklı kültürel bağlamlar olsa da “erkekliğin” evrensel değerleri içerisinde “ağlamamak” değerinin güç ve rasyonellikle birlikte değerlendirilmesi gibi bir durum söz konusudur. Dolayısıyla geleneksel toplumsal cinsiyet kurgusunun egemen olduğu düzende, erkekliğin bir söylem olarak inşası erkek

adamın ağlamaması üzerinde gayet güçlü bir imajla dolaşıma girmiştir. Erkek ve kadın olmayı biyolojik cinsiyet dışında kültürel olarak da koşullayan pratikler, kadın ve erkek arasında ağlama davranışını doğal bir insanlık hali olarak değil gücün ya da güçsüzlüğün belirtisi bağlamında imajinatif bir paylaşımda bulunmuştur. Bu paylaşımda ağlamak kadına ağlamamak ise erkeğe düşmüştür ancak burada ağlama gibi doğal bir insani pratiğin karşısına ağlamamak durumunun gereklilik olarak konulması eksik ve yapay bir insanlık durumunu devreye sokmak olarak da eleştirilmiştir (Kavasoğlu ve Yıkılmaz, 2018, s. 327).

Her ne kadar toplumsal cinsiyet kavramıyla ilgili ve erkek egemen kültür üzerine oluşturulan literatürde erkeklerin ağlama davranışlarının yukarıda bahsedildiği gibi erkek için eksiklik ve aciziyet göstergesi olarak algılandığı belirtilse de, kaynak eserden taranan türkü metinlerine bir bütün olarak bakıldığında sosyo kültürel bağlamda ağlamaktan çekinen erkeğin, edebiyatta, şiirde ve özellikle de türkülerde ağladığına sıkça rastlanmaktadır. Her ne kadar türkü metinleri içerisinde ağlama davranışının özel olarak annelere, genel olarak ise kadınlara atfedildiği çokça görülse de erkeklerin de ağlamaktan ve bunu edebî bir dille ifade etmekten çekinmediği örnekler daha çoktur.

Bahçalarda gara guzi
Guziya versinler duzi
Ağlatmasınlar yiğidi
Versinler sevdiği gızı (Antoloji, C. I, s. 123).

Örneğinde olduğu gibi ağlama davranışının yiğitlik sıfatıyla birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Ben ağlarım el güler
Oy başıma gelenler
Benim derdime düşsün
Şimdi bana gülenler

Bu aşkı çeke çeke
Kahrımdan öleceğim
Sen evlü de ben evli gız
Ben nasıl edeceğüm (Antoloji, C. I, s. 124).

Dörtlüklerinde kendisi de evli olduğu halde evli bir kadına aşık olan türkü sahibinin erkek olduğu anlaşılmaktadır ve bu nedenle ağladığını açıkça ifade etmektedir.

Aşık Veysel'e ait "Seherde Ağlayan Bülbül" türküsünde geçen;

Bülbülün donları yeşil

Kırmızı güle dolaşır

Ağlamak bana yaraşır

Sen ağlama ben ağlayım (bülbül bülbül) (Antoloji, C. II, s. 681).

Dizelerinde de ağlamanın "erkekler ağlamaz" şeklindeki erkek egemen kültürlerde benimsenmiş toplumsal cinsiyet rollerine aykırı bir şekilde, üstelik de bir zorunluluk ya da herhangi bir duygunun doğal sonucu olarak değil, "yaraşmak" bağlamında kabul edildiği görülmektedir.

Ağlama davranışının kadınlara has görülmesi toplumsal cinsiyet bağlamında sosyokültürel bir temele sahip olsa da olgusal bir gerçeklik olarak da kadınların erkeklerden daha fazla ağladığı bilinmektedir. 1982 yılında yapılan bir araştırmada 18-75 yaş arasında bulunan 331 katılımcıya 30 gün boyunca gözyaşı günlüğü tutturulmuş ve sonuçta kadınların erkeklerden dört kat daha ağladıkları görülmüştür. Araştırmayı gerçekleştiren Dr. William Frey bu durumun nedenini kadınlardaki hormonal dengeye bağlasa da sosyokültürel faktörlerin ve toplumsal cinsiyet kurgularının bu sonucu etkilemesi kaçınılmazdır. Aslında ergenlik dönemine kadar erkeklerle kızların neredeyse aynı oranda ağladıkları görülmüştür ancak bu dönemden sonra kadınlar erkeklerden 4 kat daha fazla ağlamaktadırlar (Teber, 2011, <https://www.haber7.com/yazarlar/mehmet-teber/703267-aglama-psikolojisi-ve-gozyasi-gercekleri>, online erişim tarihi: 05.01.2021).

Diğer taraftan bu istatistiksel sonuçların kadın ve erkek arasındaki ağlama oranlarının sadece sayısal farkını gösterdiği, sayısal oran farkının ise kendi başına bir anlamı olmadığı söylenebilir. Sonuçta erkeklerin ağlamaması ne bir doğa kanunudur ne herhangi bir dinin emridir ne de yasal bir zorunluluktur. Ağlamanın psikolojik etkisinin ağlayan kişiyi rahatlatmak olduğu bilinmektedir ve bu durum kadınlar için olduğu kadar erkekler için de geçerlidir. Çocuklar da kız ya da erkek olmaları fark etmeksizin ağlamak yoluyla duygusal olarak olgunlaşmaktadırlar. Kültürümüzde ve benzer ataerkil kültürlerde erkeklerin ağlamaması öğretilmiş bir sosyal davranıştır ve bu durum

çocukların da duygusal gelişimlerini kısıtlamaktadır. Bu nedenle de kız çocuklarının erkek çocuklara göre duygusal açıdan daha erken olgunlaştıkları söylenebilir.

Ağlama davranışının, kültürün en önemli unsurlarından olan dinlerde de önemli bir yeri vardır. Örneğin Yahudiler Milattan Sonra 1. yüzyıldan bu yana bugün “Ağlama Duvarı” olarak adlandırılan mekânda kadın-erkek, genç-yaşlı cinsiyet farkı gözetmeksizin ibadet etmektedirler. Burada Kudüs’ün ve Süleyman Mabedi’nin yıkılışını, Yahudilerin esir alınışını ve sürgün edilmesini anarak hatıralarını anmak, hayallerini gerçekleştirmek ve hac yapmak için dualar ve gözyaşlarıyla yas tutmaktadırlar (Tanyu, 1988, s. 474-475).

Hıristiyanlıkta da hüznün duygusu yüceltilmiş ve İncil’de yer yer ağlama sahnelerine yer verilmiştir. Matta 5:4’te geçen “Ne mutlu hüznü olanlara; çünkü onlar teselli edilecek” ayetindeki hüznün dünyevi nedenlerden kaynaklanan yası ifade etmediği, insanın Tanrıyla ilişkisinden kaynaklanan hüznü ifade ettiği söylenmiştir. Ayrıca hüznün dünyanın günahını ve acısını Tanrıyla etkili bir şekilde paylaşmak, dünyanın kötü durumu nedeniyle üzülme, kurtarıcının reddedilmesini ve onun merhametini reddedenlerin yok oluşu karşısında hüznü duymayı kapsamaktadır. Diğer taraftan Hz. İsa’nın başkalarının günahı ve kendisini kabul etmeyen halk için ağladığı da belirtilmektedir. Ayrıca Hz. İsa’nın meşhur Dağdaki Vaaz’ında kendisine inananları dünyanın günahları için ağlamaya çağırdığı da söylenmektedir. Tabii ki Hıristiyanlardan istenen yalnızca başkalarının günahına ağlamaları değil öncelikle kendi günahlarına ağlamalarıdır. Ezra 10:1 bölümünde Ezra’nın kendisini Tanrı tapmağının önüne atarak günahları için ağladığından bahsedilmiştir. Romalılar 7:10 bölümünde de Pavlus’un kendi günahlarını bağırarak itiraf ettiği anlatılır. Bu örneklerden Hıristiyanlıkta bir inananın kendisinin ve başkalarının günahı için ağlamaları ve böylece kendi ruhlarını temizlemeleri gerektiği sonucu çıkarılabilir (Çetin, 2012, s. 133-134).

İslam’da da dini duygularla ağlamak övülmüş ve bu türden ağlamaların karşılığında sevap verileceği vaad edilmiştir. Örneğin kimsenin olmadığı تنها bir yerde Allah’ı zikredip ağlayan müminin ahirette Allah’ın özel lütuflarına ulaşacağı, Allah korkusu nedeniyle ağlayanın cehennemden uzak tutulacağı, Allah’ın gözü yaşlı ve kalbi hüznü olanlara azap etmeyeceği çeşitli hadislerde bildirilmiştir. Ayrıca bir hadiste de Hz. Peygamber’e kurtuluşun yolunu soran bir sahabeye Hz. Peygamber işlediği günahlar nedeniyle ağlamasını tavsiye etmiştir. Kur’an’da da Meryem Suresi 58. ayette Allah’ın ayetleri okunduğu zaman ağlayarak secde edenler övülmüştür. Tevbe Suresi

82. Ayette az gülmek ve çok ağlamak tavsiye edilmiş, bazı ayetlerde de kaba ve duygusuz kalpler taş benzetilerek yerilmiştir (Uludağ, 1988, s. 473-474).

Son olarak modern Batı kültüründe de ağlamak davranışını değerlendirmenin modern psikolojinin kodlarına göre gerçekleştirildiği söylenebilir. Buna göre Batıda depresyon, kişisel başarısızlık duygularıyla birlikte deneyimlenir ve bu nedenle Batılı profillerde görülen depresyon vakalarında suçluluk duygusunun eşlik etmesinin oldukça yoğun olduğu belirtilmiştir (Candansayar ve Coşar, 2001, s. 27).

Anlaşıldığı kadarıyla ağıt kelimesinin sözlük anlamları ve halk arasında kullanımları arasında ağlama olgusu temel bir unsurdur ve kelime, ağlama davranışının belli bir tarzda ve kültürel bağlamda gerçekleştirilmesini ifade etmektedir.

Batı Türkçesinde insanların ölüm karşısında ya da canlı-cansız bir varlığını yitirme, telaş, korku ve heyecan esnasındaki hüznelerini, feryatlarını, talihsizlik ve isyanlarını, düzenli ve düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere genellikle ağıt adı verilmiştir. Ağıt geleneğinin en az Hun Türklerindeki ölü defnetme ve yuğ törenlerine kadar dayandığı bilinmektedir ve ağıt bir bakıma ölenler için söylenen methiyeler/övgü sözleridir. Zamanla dünyanın faniliği, yaşamın kısalığı, sadakatsizlik, gençliğin elden gidişi, ayrılık gibi durum ve tasavvurlar ağıtların anlam ve içeriğini genişletmiştir. Bu nedenle ağıtları, biçimden çok içerik olarak düşünmemiz gerekmektedir (Elçin, 2004, s. 290-291).

Ağıt, bir kavram ve pratik olarak tüm eski kültürlerde yaygın olarak mevcuttur ev bu geleneğin izleri bugün gelişmiş ve gelişmemiş topluluklarda halen görülmektedir. Ağıt törenlerinin gösterişli ve sade olanlarına rastlanıldığı gibi sanat düzeyi yüksek ve basit bir şekilde bestelenmiş türlerine de rastlanılır ve pek çok kültürde başlı başına bir ağıt edebiyatı oluşmuş durumdadır. Ağıtlar, farklı toplumlarda genellikle kadınlar tarafından icra edilmektedir ve bu kadınların “ağlayıcı” anlamına gelen kelimelerle adlandırılan örgütlü meslekler oluşturdukları da görülür (Uludağ, 1988, s. 470).

Türkiye’deki ağıt geleneğinin kökenlerinin İslam öncesi Türk tarihinin derinliklerine kadar götürmek mümkündür. Orhon yazıtlarında yuğ ve sığıt olarak adlandırılan ağıt türünün Türk Edebiyatındaki ilk örneği Alp Er Tunga sagusu olarak verilmiştir (Şenel, 1988, s. 471-472). Diğer taraftan kültür tarihimizde ağıt ile ilgili ilk bilgilere Çince yazılmış kaynaklarda rastlanıldığı, M.Ö. 1. yüzyılda yazılmış “Şı Çin” (Şiirler) adlı Çince bir eserde Hunlara ait bir ağıtla karşılaşıldığı da belirtilmektedir. Yine kültür tarihimizde yas tutma ve ağıt geleneği içinde üç önemli merasim bulunmaktadır. Bunlar; sığır, şölen ve yuğ merasimleridir. Bunlardan yuğ merasimi,

ölenin ardından düzenlenen bir matem ayini şeklindedir. Eski Türkler ölüm haberinin ardından, ölenin bulunduğu mevkiinin çevresinde atlarla dolaşırlar, büyük bir hüznle saçlar dağınık bırakılır ve kesilir, yüzler tırmalanır ve kan akıtılır, atların da kuyrukları kesilirdi. Bu dönemde kullanılan yas işaretleri arasında karalar giyilmesi, kadınların saçlarını yolması, başların açılması ve atların eyerlerinin ters çevrilmesi de görülmektedir. Bu işaretlerin önemli bir kısmının Anadolu’da ve farklı Türk coğrafyalarında halen yaşandığı söylenebilir (Parmaksız, 2006, s. 3-4).

Türkiye’de kullanılan farklı ağızlarda ağıtmak, ağat, ağut, avut, deme, deşek, mersiye, diyeşek, sagu, sağunç, sayma, şiven, türkü ve yakım kelimeleriyle ağıt düzmek, ağıt tutmak, ağıt yakmak, sağı kılmak, sağı sağmak, yas çağırma gibi deyimler de ağıt yerine kullanılmaktadır. Ağıt yakanlara ağıtçı, ağcı, bayatıcı, ağlayıcı, sağucu, sazlıyan gibi isimler verilmiş, ağıtların söylendiği matem ve yas törenlerine de farklı bölgelerde yas, sazlamağ, şiven, ölgülü denilmiştir. Ağıtlar genelde ölen kişinin yakınları tarafından icra edilir ve söz konusu törenlerde ağlamanın yanında ezgiyle beraber etkili sözler de söylenir. Ağıtlar hece vezniyle söylenir, mâni, türkü, koşma, destan şekillerinde gerçekleşir.

Çalışmamızda konuyla ilgili verilebilecek en uygun örnek “Biner Atın İyisine” isimli Kahramanmaraş yöresine ait türkü şeklindeki ağıttır.

*Biner atın iyisine
Gider yolun kıyısına
Memed Ali’yi vurmuşlar
Haber verin dayısına*

*Kara çadır is mi tutar
Altın kılıç pas mı tutar
Anan ağlar bacın ağlar
Elin kızı yas mı tutar? (Antoloji, C. I, s. 144).*

Dörtlüklerinde söz konusu ağıtın türkü şeklinde ve hece vezniyle yazıldığı, ölen kişinin bir yakını tarafından dile getirildiği görülmektedir.

Yüksek sesle ve ağlayarak okunan ağıtların çoğu anonimdir. Kına geceleri ve düğünlerde de gelin ağlatmak amacıyla ağıtlar yakılır. Gelin ağıtı, kına ağıtı gibi adlarla anılan bu ağıtlarda ölüm acısı yerine ayrılığın hüznü görülmektedir. Ayrıca askere

gönderilen oğul, kaza sonucu sakat kalan genç, yenilgiyle sonuçlanan savaş, göç, yangın, kıtlık, hastalık gibi konularda da ağıtlar yakılabilir. Sevdiğine kavuşamama, hayal kırıklığı, bazı hayvanların ölümlerine yakılmış ağıtlar da mevcuttur (Şenel, 1988, s. 471-472).

Çalışmamızda konusunu kına-düğün uygulamalarının oluşturduğu çok sayıda türküye rastlanmıştır ve bu türkülerin önemli bir kısmında gözyaşı motifinin işlendiği görülmektedir.

*Eyvah eyvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sılaya doymadım
Çık yukarı bağlasınlar başını
İn aşağı sil gözünün yaşını (Antoloji, C. I, s. 42).*

Dizeleri kendi içinde bir kına ağıtı oluşturmaktadır ve kına gecesini gelinin sılasına doymadığı, annesinden ayrılacak olmanın verdiği üzüntü duygusuyla ağladığı dile getirilmektedir.

*Bahçalarda var iğde
Dalları gezer yerde
Ağlama bizim gelin
Güveyimiz vardır evde (Antoloji, C. I, s. 109).*

Dizeleri de ölüm değil bir ayrılık acısının gelini ağlatmasını gösteren bir gelin ağıtı örneğidir.

*Tabiplerden şifa kaldı az kaldı
Yandı ciğer kebab oldu köz kaldı
Zamana dey hâbdan bile naz kaldı
Daha dolmaktadır dert dert üstüne*

*Ben feleğin tatlı günün görmedim
Her zaman ağladım bir dem gülmedim
Aktı gitti gözyaşlarım silmedim
Silmeden usandım yaş yaş üstüne (Antoloji, C. I, s. 12).*

Dörtlükleri hastalık nedeniyle yaşanan acıklı olay bağlamında ağıt konulu bir türkü örneğidir ve biçimsel olarak da içerik olarak da ağıt türünün özelliklerini taşımaktadır. Ayrıca ölüm nedeniyle yakılan ağıtlardan farklı olarak da bu tip ağıtlarda ağıtı söyleyenin bizzat hastanın ya da acıklı olayı yaşayan kişinin kendisi olması muhtemeldir.

Muş'un etrafında fesli gezerim

Elbisem kirlenmiş paslı gezerim

Vatan elden gitmiş yaşlı gezerim

Bağlantı

Ağla gözüüm ağla gör neler oldu

Vatanı terk eden hainler oldu (Antoloji, C. II, s. 608).

Dizeleri de yenilgiyle sonuçlanan savaş sonucu yakılan bir ağıt türüne örnek olarak verilebilir.

Hayvanların ölümü üzerine yakılan ağıtlara örnek olarak da; farklı anlatımlarda Diyarbakırlı Hasan Efendi'nin ölen bülbülünün ardından yaktığı ağıt olduğu belirtilen "Bülbülün Kanadı Sarı" isimli türküye verilebilir;

Bülbülün kanadı sarı

Ben ağlarım zarı zarı

Elimden aldılar yarı

Garib garib ötme bülbül

Benim derdim bana yeter

Bir dahi sen katma bülbül (Antoloji, 2006, C. I, s. 196).

Türkiye'de eski Türk topluluklarında ağıt yakma merasimlerinde görülen uygulamaların halen devam ettiğine dair çeşitli örneklere rastlanmaktadır. Özellikle saçları yolma ya da kesme ile yüzü yırtma adetlerine Şereflikoçhisar, Gaziantep, Bitlis, Muş-Varto yörelerinde rastlandığı çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur. Ayrıca yine eski Türk toplumlarında rastlanan, ölünün kendi giysileriyle defnedilmesi âdeti de tahtacılar olarak bilinen Türkmen topluluklarında halen mevcuttur. Yine eski Türk topluluklarındaki yağ törenlerinden kalma en yaygın adetlerden birisi olarak ölünün

arkasından kurban kesme geleneği de Anadolu'nun çeşitli yörelerinde sürdürülmektedir (Parlak, 1999, s. 30-33).

Son olarak ağıtların toplumsal işlevleri üzerinde durmak gereklidir. Ağıtın konusunu oluşturan acı verici olayı bizzat yaşayıp dile getiren kadın ile ağıt işini meslek edinmiş ağıtçı kadınlar arasında anlatım farkları ve beden hareketleri açısından ciddi ayrımların olduğu belirtilmiştir. Ağıtçılar her zaman toplumun kendilerinden beledikleri davranışları sergilemektedirler. Diğer yandan bir yakını kaybeden birisinin ağlaması ise adeta bir toplumsal sorumluluk olarak görülmektedir. Ayrıca ölenin geride kalan yakınlarının bir yandan derin bir acı hissederek ağlamaları, öbür yandan metin bir duruş sergilemek gibi birbiriyle çelişebilecek birden fazla duygu durumunu aynı anda ve iç içe yaşamaları da mümkündür. Son olarak ağıtlarda ölen kişiyi aşağılayacak, küçük düşürecek ya da yerecek hiçbir söz ve ima kullanılmaz. Bu da acı verici olaylar karşısında toplumsal bütünlüğün korunması ve olayın birleştirici rolünün önemini göstermektedir. Dolayısıyla ağıtlardaki söylenen sözler ve sergilenen hareketler toplumsal dayanışmayı pekiştirecek türdendir (Çakmak, 2016, s. 35-36).

Ağıtlarda ölen kişiyi aşağılayacak, küçük düşürecek ya da yerecek söz ve imaların kullanılmamasına örnek olarak, ölen kişinin özelliklerinin anlatıldığı ağıtlara göz atmak yerinde olacaktır.

“Osman’ın Bindiği Doru Küheylan” isimli ağıt konulu türküde geçen;

*Osman ’ın bindiği doru küheylan
Gine mi geliyor Osman ’sız bayram
Gidiyom gurbet ele taş ol da dayan
Süpürün hanları Osman geliyor
Dağların serdarı aslan geliyor*

*Osman ’ın bindiği yaldızlı eğer
Atılan kurşunlar Osman ’a değer
Kurşunlar geldikçe boynunu eğer
Düştüm bir çığına ağlar giderim
Coşkun sular gibi çağlar giderim (Antoloji, C. II, s. 632).*

Dizelerinde Osman isimli kişinin arkasından yakılan ağıtta Osman'ın küçük düşürülmesi ya da yerilmesi bir yana yüceltilmesi veya övülmesinin söz konusu olduğu görülmektedir.

Ayrıca “Ayşe'min Yeşil Sandığı (Gelin Ayşe)” ağıtında geçen;

Gara çadır eğmeyinen

Göğsü sedef düğmeyinen

Adam gendin sele m'atar

Gayın baba döğmeyinen (Antoloji, C. I, s. 91).

Dizelerinde kayınbabası tarafından dövüldüğü için intihar ettiği anlaşılan Ayşe isimli kişinin arkasından yakılan ağıtta intihar eden kişiye acı yüklü bir sitem yöneltildiği görülmekte ise de bunun bir aşağılama ya da küçük düşürme anlamı bulunmadığı anlaşılmaktadır.

2. YÖNTEM

Çalışmamızda, araştırma konusu hakkında temel bir anlayış oluşturabilmek, bulgulara dayalı yorumlardan bir anlam çıkarabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman olarak da TRT Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisinin 1. ve 2. ciltleri kaynak eser olarak alınmıştır. Kaynak eserde kayıt altına alınan Türkiye sahasına ait türkü metinlerinde geçen gözyaşı ve ağlama kavramları ile türevleri tek tek tespit edilmiş, tez konusunu oluşturan gözyaşı motifinin türkü metinlerinde işlenme biçimleri analiz edilmiştir.

Öncelikle gözyaşı ve ağlama kavramlarının kullanıldığı türkülerin sayıları tespit edilmiş, daha sonra bu kavramların;

- Toplamda kaç kez kullanıldıkları,
- Kavramların geçtiği türkülerde hangi anlamlarda kullanıldıkları,
- Bu kavramların kullanımında söz sanatlarına başvurulup başvurulmadığı, başvurulmuş ise hangi söz sanatlarına başvurulduğu,
- Kavramların kullanıldıkları türkülerin ait oldukları genel yöreler olarak coğrafi bölgelere göre sayısal dağılımları,
- Kavramların mümkünse türkü metninin bütünlüğü içerisinde, mümkün görülmediği durumlarda da dörtlük veya dizeler düzeyinde hangi konular ve bağlamlar çerçevesinde kullanıldıkları ayrı ayrı ele alınmıştır.

Türkülerde gözyaşı motifini oluşturan kavramların konu ve bağlamlarının tespitinde Özbek ve Boratav gibi araştırmacıların türkülerin konularına göre sınıflandırılmasında uyguladıkları yöntemle ilgili kalınmış, bu araştırmacıların kaynaklarında başvurdukları tasniflere göre konuların belirlenmesine özen gösterilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşacak şekilde düzenlenmiştir. Birinci bölümde kavramsal çerçeve çizilerek türkü, gözyaşı ve ağlama kavramlarının tıp, psikoloji, tarih ve edebiyat disiplinlerindeki karşılıkları da dikkate alınarak çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Ağıt kavramına ise gözyaşı motifiyle dolaylı olarak ilgili olması nedeniyle türkü başlığı altında kısaca temas edilmiştir.

İkinci bölümde motif kavramı ve motif incelemesinin özellikleri ile gözyaşı motifini oluşturan kavramların içerdiği ifadeler, bu ifadelerin Türkiye sahası türkülerindeki yeri ve önemi üzerinde durulduktan sonra gözyaşı motifinin bölgeler bazında işlenme oranları verilerek Türkiye coğrafyasında hangi bölgelerde daha çok kullanıldığı anlaşılmasına çalışılmıştır. Ayrıca bu bölümde gözyaşı ve ağlama kavramlarının deyimler ve atasözlerindeki kullanımlarıyla türkü metinlerindeki kullanımları karşılaştırılmış, bu kavramların her iki halk kültürü ürününde birbiriyle uyuşan ve çelişen yanları gösterilmeye çalışılmıştır.

Son bölüm olan üçüncü bölüm çalışmanın asıl amacının gerçekleştirildiği bölümdür. Bu bölümde Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifi ve anlamları çeşitli alt başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

Tezin üçüncü bölümü olan son bölümü çalışmanın asıl amacının gerçekleştirildiği bölümdür ve bu bölümde gözyaşı motifinin türkülerde kullanılış biçimleri değerlendirilmiştir. Ağlama ve gözyaşı kavramlarının kullanım sayıları, bu sayıların konu-bağlam, bölgelere göre kullanım, sözcükte anlam düzeyinde kullanımları ve kavramların kullanımında başvurulan söz sanatları ayrı ayrı ele alınmıştır. Her bir analiz birimi öncelikle sayısal olarak tablolarda gösterilmiş, daha sonra sayısal verilerle ulaşılan sonuçlar ilgili konunun başlığı altında “bulgular” olarak yorumlanarak sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmada temel alınan eser Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisinin 1. ve 2. ciltleridir. Bu eserde yer alan Türkiye sahasına ait bütün türküler tek tek taranmış, Rumeli ve Kerkük bölgelerine ait türküler ise kapsam dışı bırakılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Motif Kavramı ve Motif İncelemeleri

Motif kavramı farklı sanat ve bilim dallarında farklı anlamlarda kullanılan bir terimdir. Edebiyatın sözlü anlatı türleriyle ilgili olarak ise motif kavramı, anlatının en küçük yapı taşı olarak tanımlanmaktadır (Karagöz, 2019, s. 76). Bu bağlamda türküler için de motif kavramını, bir türkü metninin anlamlı en küçük parçası olarak tanımlamak mümkündür.

Diğer taraftan edebî metinlerde motifler, bir toplumun örf ve adet, anlayış, üslup ve inançlarının da ifadesidir. Dolayısıyla edebi ürünlerde bir unsurun motif olabilmesi için edebi metnin içinde tekrarlanarak kullanımı yetmez, ürünün doğduğu toplumun sosyal ve kültürel değerlerini barındırması, bu değerleri ifade etmesi ve yansıtması da beklenir (Vural ve Vural, 2013, s. 647).

Halk müziği ürünü olarak türküler, halkın yaşam tarzını ve kültürünü yansıtan en önemli edebi ürünlerin başında gelmektedir. Türkülerdeki çeşitli motifler de söz konusu yaşam tarzı ve kültürü yansıtması bakımından önemlidir. Dolayısıyla motifler, türkülerde yer aldıkları haliyle ait oldukları bölgenin ya da yörenin kültürel nitelikleri hakkında önemli ipuçları sunduğu gibi konuları ve bağlamları bakımından da önemli sosyolojik ve tarihsel gerçekliklere ışık tutabilmektedir. Halk edebiyatı ürünü olarak türküler, içinde doğup geliştikleri bölge insanının yaşadığı bireysel ve toplumsal deneyimleri, bu deneyimlerin toplumsal yansımalarını, aşk, ayrılık, gurbet gibi ortak duygularla yiğitlik ve kahramanlık gibi milli öğeleri barındıran kültürel bir hazinedir. Genel Türk tarihi boyunca uzun yüzyıllar içerisinde şekillenip bugünkü halini alan bu sözlü edebiyat ürünleri genellikle söz ve müziğinin kime ait olduğu bilinmeyen, yayılması da şifahi yollarla gerçekleşen bir tür olarak halkın içinde doğmuş, geniş halk kesimlerinin her türlü duygu, düşünce, sosyal, ekonomik ve coğrafi şartlar, gelenek ve görenekler, inanç ve ritüellerine dair önemli ipuçlarını içinde taşımıştır. Türkiye sahası türkülerinde de söz konusu ipuçlarının incelenmesi genellikle motif çalışmalarıyla gerçekleştirilmektedir ve bu alanda akademik olarak gerçekleştirilmiş, özel ve genel konulara odaklanmış pek çok çalışmaya rastlamak mümkündür. Ancak Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifi bugüne kadar üzerinde ayrıca durulmuş ve incelenmeye alınmış bir konu değildir. Gözyaşı motifi dışında türküler üzerinde gerçekleştirilen motif çalışmaları ise türkü metninin içindeki kavramlar esas alınarak yapılmaktadır. Bu

kavramlar üzerinde gerçekleştirilen nicel ve nitel analizler farklı disiplinlerin verileriyle de karşılaştırılarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Son olarak türkülerde motif çalışmaları türkülerin ritim, melodi gibi müzikal unsurları açısından gerçekleştirilebileceği gibi, türkülerin hikâyeleri, konuları, toplumsal ve psikolojik bağlamları açısından da ele alınabilir. Çünkü türkülerdeki motifler gelişigüzel kullanılmayan, özel çağrışımları ve anlamları olan unsurlardır. Bu yönüyle de türküler üzerinde gerçekleştirilecek motif çalışmaları özellikle disiplinler arası bir yöntemle ele alınınca içinde doğduğu yöre ve insanlar hakkında oldukça önemli bir bilgi kaynağı olabilmektedir (Vural ve Vural, 2013, s. 647).

3.1.1. Türkiye Sahası Türkülerinde Gözyaşı Motifi ve İçerdiği İfadeler

Duygu ve düşüncelerin daha anlaşılır kılınması için gözyaşı motifinin türkülerde sıkça kullanıldığı görülmektedir. Özellikle Anadolu'nun kırsal bölgelerinde insanların ayrılık, ölüm, sevdiğine kavuşamama, yoksulluk gibi acı verici yaşamsal pratiklerini ifade etme noktasında türkülerin işlevselliği düşünülünce gözyaşı motifinin türkülerdeki kullanım sıklığının nedeni daha iyi anlaşılmaktadır.

Birer folklor ürünü olarak işlenen türküler Anadolu insanının yaşama biçimini yansıtması, onun sevgisini, sevincini, tasesini, sevdasını, kederini, hüznünü, umutlarını, yani yaşamının büyük bölümünü türkülerle ifade etmesi sonucunu doğurmuştur. Bu yönüyle türküler, Anadolu insanının başından geçen olayları, bunun bireysel ve toplumsal yaşamdaki izlerini ve akislerini, gurbet, hasret, aşk gibi ortak duyguları, cesaret ve kahramanlık gibi duyguları konu edinen birer kültür hazinesi olmaları bakımından da önemli bir iletişim unsuru olmuştur. Duygular, düşünceler, bilgi ve davranışların aktarımı iletişim için değişik biçimlerde olabilmektedir. İnsanın duygu, düşünce ve davranışlarının farklı anlatımları yazılı ve sözlü olabildiği gibi, ses, renk ve görüntü aracılığıyla da olabilir. İletişimin unsurlarından sayılan kaynak, her ne kadar besteci konumunda olsalar da türküler için genellikle kaynak kişi türkü yakıcıları olmaktadır. Kaynağın yani türkü yakıcının iletişimsel mesajı müzikte de belirebilir ancak daha çok sözlerde kendini göstermektedir. Türkü sözlerinde de bireysel ve toplumsal yaşamla ilgili her konuda iletişimsel mesajlar bulmak mümkündür (Kınık, 2011, s. 141-143).

Örneğin Karadeniz yöresine ait “Peştamal Tezgahına” isimli türküde yöre insanının yaşama biçimi ve duyguları ile yörenin toplumsal yaşamına ait izler bulmak mümkündür.

*Peştamal tezgahına
Canum çıkayı canum
Gideceğüm gocaya
Oturacağüm hanım*

*Ederum düğünümü
Şenleturum günümü
Dünyalar benim olur
Alırsam sevdiğümü*

*Olasun bize gelin
Ederuk duğününü
Gelin olduktan sonra
Gız çorusun cununi*

*Gelin oldum deyine
Boş mu oturacasun
Bizim çay bahçesine
Yaprak toplayacasun*

*Bahçeye misirleri
Sen çabalyacasun
Ahıra iki sığır
Onları bakacasun*

*Uşağın ağladı mu
Ona da bakacasun
Akşam yemekten sonra
Kap da yıkayacasun*

...

*Peştamal tezgahına
Çok eyudur rahatım
Ben bekar duracağım
Evlenir olmam hatun*

*Vazgeçtuk evlenmekdan
Oturacağuk yalnız
Çalışmayan celine
Gaynanalar der domuz (Antoloji, C. II, s. 650).*

Adı geçen türkü metninin içeriğinden yöre insanının geleneksel kırsal yaşama biçimi tarzında bir hayat sürdüğü, ikamet ettiği evde yaptığı işlerden yorulan ve bu nedenle gelin olup evlenerek başka bir eve gitme planları yapan bir genç kadının hayalleri anlatılmaktadır. Daha sonra bu kadının planlarının kendisinin rahat bir yaşama kavuşması için yeterli olmayacağı ifade edilmekte, gelin olarak gideceği evde gündelik yaşamın sürdürülmesi için daha fazla çalışacağı, çay toplamak, bahçedeki mısırları çapalamak, ahırdaki ineklere bakmak, ağlayan bebeğiyle ilgilenmek, bulaşıkları yıkamak gibi pek çok meşguliyetin kendisini beklediği belirtilmektedir. Bunun üzerine başlangıçta gelin olup kurtulmak düşüncesindeki bu genç kadının evlenmekten vazgeçtiği ve yalnız yaşamayı daha tercih edilebilir bulduğu, dolayısıyla yöredeki yaşam biçiminin, kadınların çocuklarıyla ve ev işleriyle ilgilendiği ataerkil bir toplumsal düzene işaret eden, tarım ve hayvancılığa dayalı geleneksel kırsal yaşam biçimi olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.2. Gözyaşının Türkülerdeki Yeri ve Önemi

Gözyaşının türkülerdeki yeri ve önemi türkülerin genel misyonlarıyla örtüşmektedir. Anadolu'da halk arasında duygulandıran ve heyecan uyandıran hemen her olay için bir türkü yakılır. Bunlar daha sonra bestelenerek çeşitli yollarda ülkenin her yöresine yayılır. Farklı bölgelerde farklı biçimlere girerler. Bazen dizeler düşer, yerlerine farklı dizeler eklenir. Bazen ezgiler de değişikliğe uğrayabilir. Ancak her durumda Anadolu halkı acılarını, sevinçlerini, hayallerini ve umutlarını, kısacası tüm duygularını türkülere yansıtır (Karataş, 2011, s. 19).

Örneğin Uşak yöresine ait “Meleme Goyunum Vazgeç Meleme” isimli türküdeki;

Bir giderim bir ardıma bakarım

Gözlerimden ganlı yaşlar dökerim

Dökerim ey dökerim ey

Sen gideli ben ayrılık çekerim (Antoloji, C. II, s. 590).

dizeleri ile Antalya Elmalı yöresine ait “Meşelidir Engin Dağlar Meşeli” isimli türküdeki,

Üç giderim beş ardıma bakarım

Gözlerimden kanlı da yaşlar dökerim

Bağlantı

Sen gideli ben ayrılık çekerim

O sebepten kapınıyor gözlerim (Antoloji, C. II, s. 602).

Dizeleri arasındaki benzerlik bu konu açısından, aynı temanın benzer ya da misli kelime ve cümlelerle ifade edilmesi ancak kısmi değişikliğe uğraması dikkat çekicidir.

Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifinin daha çok ve doğal olarak lirik türkülerde yer aldığı görülmektedir. Konu bakımından ise gözyaşı motifi özellikle aşk, ayrılık, gurbet, ölüm, hayal kırıklığı ve çaresizlik gibi duygularla acı verici olayların bir mesaj olarak iletim ve ifadesinde vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Örneğin 17. Yüzyılın ilk yarısında yaşadığı anlaşılan Aşık mahlaslı halk şairinin;

“Kullar başına gelmesin

Kimse gözyaşın silmesin

Haki düşmanıma vermesin

Ayrılık gibi dert olmaz”

dizeleri ile Kütahya yöresine ait bir türküde;

“Bir gider de beş ardıma bakarım

Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim

Hem ayrılık hem hasretlik çekerim” (Antoloji, 2006, C. I, s. 151).

dizelerinde gözyaşı motifinin ayrılık duygusunu ifade etmedeki rolü ve önemi büyüktür.

“Ağlama annem ağlama ben yine gelirim

Çığırtmam tez olsun sizleri göreyim” (Antoloji, 2006, C. I, s. 223).

dizelerinde de “çığırtma” kavramının İzmir yöresinde düğünden sonra gelinin baba evine ilk daveti anlamında kullanıldığı düşünülünce (Antoloji, 2006, s: 223) anne evinden gelin olarak ayrılan bir kadının arkasından annesinin ayrılık hüznüyle ağlamasının ifadesi görülmektedir. Bu da günlük bir yaşam pratiğı içerisinde duyguların ifadesi ve iletiminde ağlama ve gözyaşının vazgeçilmez bir motif olarak kullanıldığını göstermektedir.

“Yüzbin mihnet çektim bir daha gerek

Hayli ömür ister bir daha gerek

Yâri elden aldı o kanlı felek

Aktı gözüm yaşı sel oldu gitti” (Antoloji, 2006, C. I, s. 228).

dizelerinde de ölüm nedeniyle gerçekleşen ayrılığın oluşturduğu üzüntü duygusunun yoğunluğu gözyaşının sele benzetilmesi yoluyla ifade edilmiş ve ayrılık karşısında türkü yâkıcının hislerini etkileyici ve uyumlu bir şekilde ifade etmesinin en önemli unsurlarından birini oluşturmuştur.

Kırıkkale yöresine ait bir türküdeki;

“Bir yiğit gurbete çıksa

Gör başına neler gelir

Merdin sılayı andıkça

Yaş gözüne dolar gelir” (Antoloji, 2006, C. I, s. 164).

Dizelerinde de kendi doğup büyüdüğü topraklarda insan onuruna yaraşır şartlarda yaşayabilecek olan yiğit bir kişinin gurbete çıkmasıyla başına gelebilecek olayların etkisiyle içine düşeceği durum anlatılmaktadır. Bu durumun çarpıcı ve duygu uyandırıcı bir şekilde anlatılması için de gözyaşı motifi etkili bir araç olarak kullanılmıştır.

Türkülerde bir gözyaşı motifi olarak ağlama davranışının da sadece insana özgü bir durum olarak ele alınmadığı, bulutlara ve bülbül, koyun gibi hayvanlara da anlam aktarması yoluyla atfedildiği görülmektedir.

*“Kara koyun koyunların beyidir
Ak koyun da yüreğimin yağıdır
Yaylasın sorarsan Türkmen dağıdır
Ağlama koyun meleme de vazgeç kuzundan
Çok analar ayrı düşer kızından* (Antoloji, 2006, C. II, s. 517).

dizeleri ile

*“Bülbül ah eyleyip kanlar ağladı
Çeşmim yaşı sel sel oldu çağladı
Ölüm geldi çevre yanım bağladı
Kılma cenazemi lazım değilsen”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 173).

Dizelerinde gözyaşı motifi olarak ağlama davranışının bülbüle, gözyaşı dökme durumunun ise türkü yakanın kendisine atfedildiği ve başa gelen ölüm nedeniyle yaşanan hüznün ifadesinde kullanıldığı görülmektedir.

Diğer taraftan;

*“Anam ağlar başucumda oturur
Derdim elli iken yüze yetirir
Bu dert beni yiye yiye bitirir
Elçek tabip elçek benim yaremden
Ölürüm kurtulmam ben bu yaremden”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 42).

dizelerinde olduğu gibi hastalık nedeniyle yaşanan çaresizlik duygusunun da ağlama davranışı ve gözyaşı motifiyle ifade edildiği türkülere de rastlanmaktadır.

Sonuçta Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifi ve bu bağlamda ağlama davranışının, türkünün genel konusunu oluşturan bağlam içinde düşünüldüğünde, ifade edilmek istenen duygunun yansıtılmasında önemli bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir.

3.1.3. Bölgelere Göre Türkülerde Gözyaşı Motifi

Türk Halk Müziğiyle ilgili literatürde yöre kavramı ‘yer’ anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla yöre kavramıyla öncelikle türkünün doğduğu coğrafya akla gelmektedir. Mahmut Ragıp Gazimihal’in sınıflandırmasına göre Türk Halk Müziği yöreleri Kuzey Anadolu (Karadeniz), Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Güney Anadolu olarak dört grupta incelenmektedir (Yaşar, 2017, s. 47).

Türk Halk Müziği eserleri, doğduğu yörenin bölgesel özelliklerini, yöre insanlarının yaşam tarzlarını ve kültürlerini yansıtmaları bakımından ait olduğu yörenin adeta birer aynasıdır. Bir yörenin iklimi, coğrafi konumu, yöre insanlarının gelenek ve görenekleri, geçim kaynakları gibi maddi ve manevi kültürel unsurlar, ilgili yörenin müzikal yapısını, dolayısıyla türkülerini de biçimlendirmiştir. Buna göre yöre kavramı, coğrafi bir mekândan çok kültürel sınırları ifade etmektedir (Apaydın, 2019, s. 10).

Diğer taraftan türkülerin yörelere, yani illere, köylere, ilçelere atfetmenin ve her bir coğrafi/idari sınıra ait bir türkü repertuarı oluşturmanın doğruluğu tartışılmıştır. Türkülerin belli bir köyün, ilçenin ya da kentin sınırlarına hapsedmenin anlamlı olmadığını söyleyen araştırmacılar olduğu gibi türkülerin genellikle doğuş yerlerinin belli olmadığı da bilinmektedir. Ayrıca türkülerin kültürel yayılım yoluyla üretilerek yaşatıldığı ve taşındığı da düşünülünce bazı türkülerin yaygınlık kazanıp yöresellikten bölgeselliğe geçtiği de görülmektedir (Eroğlu, 2017, s. 517).

Bu konuda bir diğer önemli nokta da, coğrafi bölgelerin kendi içlerinde kültürel özellikler bakımından bir bütün oluşturup oluşturmadıklarıdır. Bilindiği gibi coğrafi bölgelendirme, coğrafi kültür tarafından üretilen sistematik bilgilerin özgün bir yöntemle, sınırlı bir mekân ünitesine belirli dozajlarda uygulanmasıyla elde edilir. Mekân ünitelerinin analizi ve üretilen bilgiler yan yana getirilerek mekânsal benzerlikler ve farklılıklar üzerinde yorumlamalarda bulunularak bölgelendirmeye gidilir (Arıncı, 2013, s. 15).

Bu durumda birer halk kültürü ürünü olan türkülerin coğrafi bir mekân bağlamında değerlendirilmesi ilk bakışta uygun görülmeyebilir. Ancak coğrafi bölgeler her ne kadar ekolojik kriterlere göre oluşsa da, hatta bu bölgelerin şekillenmesinde başlangıç aşamasında insan rolü bulunmasa da zaman içinde bu bölgelerin şekillenmesinde insan faktörü de etkili olmuş ve böylece farklı uygarlık bölgeleri ve kültür havzaları ortaya çıkabilmiştir. Bu bağlamda coğrafi bölgelerin doğasında insan ve ekolojinin karşılıklı etkisi kaçınılmaz görülmüştür (Arıncı, 2013, s. 16).

Dolayısıyla coğrafi bölgelerin birer özgün kültür havzaları oldukları da söylenebilir.

Ayrıca her ne kadar kültürel coğrafyanın bir alt dalı olsa da 1960’lardan itibaren gelişmeye başlayan “müzik coğrafyası” kavramı temelde insan-mekân etkileşimine dayanması nedeniyle coğrafi bölgeler ve müzik türleri arasındaki ilişkiyi de incelemektedir. Sonuçta müzik ve mekânın birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği, türkülerin, oluştukları yerin beşeri ve doğal coğrafya unsurlarından etkilendikleri, içinde bulunulan toprak parçasının insanlara sunduğu coğrafyanın türkülerde de yansımaları olduğu bilinmektedir (Yurt, 2019, s. 7-8).

Bu nedenlerle çalışmamızda türküler, yöre olarak isimlendirilen iller ve ilçelerine ya da köylerine göre değil, ortak kültürel değerlere de sahip olduğu varsayılabilecek olan coğrafi bölgelere göre de değerlendirilmiştir.

Öncelikle türkülerde “ağlama” ve ilgili kavramların bölgelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.

Türkülerde “Ağlama” ve İlgili Kavramların Bölgelere Göre Dağılımı

Ağlama Kavramıyla İlgili Türkünün Ait Olduğu Yöre / Bölge	Doğu Anadolu	114
	İç Anadolu	113
	Ege	79
	Karadeniz	63
	Güneydoğu Anadolu	52
	Akdeniz	28
	Marmara	24

Buna göre çalışmamızda kaynak eserden yapılan tarama sonucunda ağlama ve türevleriyle ilgili kavramların en çok Doğu Anadolu Bölgesine ait türkülerde yer aldığı görülmüştür. Ağlama ve türevleriyle ilgili toplam 473 kavramın 114’ü Doğu Anadolu türkülerinde geçmektedir. Doğu Anadolu’nun hemen ardından 113 kavramla İç Anadolu Bölgesi gelmektedir. İlgili kavramlar daha sonra sırasına göre; 79 kez Ege, 63 kez Karadeniz, 52 kez Güneydoğu Anadolu, 28 kez Akdeniz ve 24 kez de Marmara Bölgesi türkülerinde geçmektedir.

Türkiye sahası türkülerinde “gözyaşı” kavramının bölgelere göre dağılımı da aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.

Türkiye Sahası Türkülerinde “Gözyaşı” Kavramının Bölgelere Göre Dağılımı

Gözyaşı Kavramıyla İlgili Türkünün Ait Olduğu Yöre / Bölge	Doğu Anadolu	39
	İç Anadolu	37
	Karadeniz	33
	Ege	23
	Güneydoğu Anadolu	21
	Akdeniz	15
	Marmara	12

Görüldüğü üzere gözyaşı kavramı söz konusu olduğunda bölgelere göre kavramın kullanım sayısında sıralama genel olarak aynı kalmış ancak üçüncü ve dördüncü sıralarda Karadeniz ve Ege Bölgeleri yer değiştirmiş, son üç bölge Güneydoğu, Akdeniz ve Marmara Bölgeleri olmaya devam etmiştir.

Buna göre çalışmamızda kaynak eserden yapılan tarama sonucunda gözyaşı ve ilgili kavramların yine en çok Doğu Anadolu Bölgesine ait türkülerde yer aldığı görülmüştür. Gözyaşı ve türevleriyle ilgili toplam 180 kavramın 39'u Doğu Anadolu türkülerinde geçmektedir. Doğu Anadolu'nun hemen ardından 37 kavramla İç Anadolu Bölgesi gelmektedir. İlgili kavramlar daha sonra sırasına göre; 33 kez Karadeniz, 23 kez Ege, 21 kez Güneydoğu Anadolu, 15 kez Akdeniz ve 12 kez de Marmara Bölgesi türkülerinde geçmektedir.

3.1.4. Deyim ve Atasözlerinde Gözyaşı Motifi

Halk kültürü ürünlerinin birbirlerini desteklemesi ve aynı kültürün değişik yansımaları olması nedeniyle türkülerin yanında deyim ve atasözlerinde geçen gözyaşı motifi ve ağlama davranışına dair ifadelerin incelenmesi türkülerde gözyaşı motifinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede deyim ve atasözlerinde gözyaşı motifinin içerdiği anlamlar ile türkülerdeki gözyaşı motifleri arasında karşılaştırma yapılarak benzer yönlerin öne çıkarılması amaçlanmıştır.

3.1.4.1. Deyimlerde Gözyaşı Motifi

Deyim; “bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbı” olarak tanımlanmaktadır ve deyimlerin atasözlerinden en önemli farkı da genel kural niteliğinde bir söz kalıbı olmamalarıdır (Aksoy, 1988, s. 40).

Türkçede gözyaşı motifini içeren deyimler arasında en sık kullanılan deyim “kan ağlamak” deyimidir. Kan ağlamak deyimini, “bir zulümden, afetten, bir sıkıntıdan büyük üzüntü duyup çok yakınmak” anlamında kullanılmaktadır (Aksoy, 1988, s. 761).

Türkülerde de kan ağlamak deyiminin hem bire bir hem de değişik biçimlerde sıkça kullanıldığı görülmektedir. “Ayağına Geymiş Sedef Nalini” isimli Konya yöresine ait bir türküde;

İstanbul yolunda bir küfe üzüm

Aklıma geldikçe kan ağlar gözüm

Benim yâre diyecek çoğaldı sözüüm

Zalim düşmanlarım çekinmediler

Derdimi yârime anlatmadılar (Antoloji, 2006, C. I, s. 85).

kan ağlamak deyiminin birebir kullanıldığı görülmektedir.

“Beni Bir Dost Yaraladı” isimli Samsun yöresine ait bir türküde ise;

Eksik olmaz garip başın dumanı

Terk ettim küfürü buldum imanı

Güldüreyim derken ağlattın beni

Gözümünden kan akar silmezsem eğer (Antoloji, 2006, C. I, s. 134).

dizelerinde “gözümünden kan akar” şeklinde farklı bir biçimde kullanılmıştır ve bu kullanımda yaşanan acının büyüklüğü kanlı yaş ile ölçülmüştür. Her ne kadar yaşanan acı nicel olarak ölçülemese de yoğunluğu, derinliği ya da büyüklüğü benzetmeler yoluyla anlatılabilmektedir.

Gözyaşı kelimesinin kullanıldığı türkülerde de gözyaşının sıklıkla kan kelimesi ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu konuda;

Sinanoğlu kale yapar taşınan

Gözlerim doldu kanlı yaşınan (Antoloji, 2006, C. I, s. 14).

Bu ne felaketti geldi başıma

Kahretmiyor zalim felek kanlı yaşıma (Antoloji, 2006, C. I, s. 27).

dizeleri örnek verilebilir.

Türkçede ağlama davranışıyla ilgili sık kullanılan bir diğer deyim de “içi kan ağlamak” deyimidir. Bu deyim “yüzünden belli etmeyerek çok acımak, çok üzüntü duymak” anlamını ifade etmektedir (Aksoy, 1988, s. 732).

Türkülerde de benzer anlamı ifade eden dizelere rastlamak mümkündür. Örneğin Erzurum yöresine ait “Su Gelir Taştan Akar” türküsünde;

Su gelir taştan akar

Süzülür baştan akar

Kızları ağlatmayın

Gözyaşı içten akar (Antoloji, 2006, C. II, s. 704).

Dörtlüğü örnek olarak verilebilir. Dörtlüğün son dizesindeki gözyaşının içten akması durumu, bazı insanların duygularını ve acılarını belli etmemeye çalıştığını, her şeyi içlerinde yaşadıklarını ifade etmektedir.

Ayrıca Şanlıurfa yöresine ait “Ağlarım İçin İçin” başlıklı türküde geçen;

Ağlarım için için

Giderim o yar için

Hem gider hem ağlarım

Bilmem bu dert ne için (Antoloji, 2006, C. I, s. 9).

Dörtlüğünde de “içi kan ağlamak” deyiminin farklı duyguları bir arada dile getirdiği, ağlama davranışının sevgiliye kavuşma nedeniyle sevinç gözyaşı özelliğine sahip olduğu, baba evinden ayrılma nedeniyle de hüznün gözyaşı olarak değerlendirilebileceği görölmektedir.

“İki gözü iki çeşme” deyimini de Türkçede durmadan ağlamak ve sürekli gözyaşı dökmek anlamlarını ifade etmektedir (Aksoy, 1988, s. 739). Ayrıca bu deyimini yaşanan acı ve kederin büyüklüğünü ifade ettiği de söylenebilir.

Kaynak eserden yapılan tarama sonucunda gözyaşı motifinin çeşme kavramıyla özdeşleştirilerek kullanımına iki yerde rastlanmıştır. Bunlardan birincisi Erzincan yöresine ait “Sabahtan Açılır Muhabbet Gülü” isimle türküde geçen;

İstanbul içinde aynalı çeşme

Gözümün yaşıdur eğilip içme

Ela gözlerini sevdiğim aşam

Elleri görüp de bizden vazgeçme (Antoloji, 2006, C. II, s. 666).

Dörtlüğüdür. İkincisi ise Sivas yöresine ait “Saba Mülkün Verir Bade” isimli türküde geçen;

Diyarı zülmatı seyran

Eder İskenderi devran

Lebindir çeşmeyi giryan

Hızırdır rehnuma zülfün yar (Antoloji, 2006, C. II, s. 660).

Dörtlüğüdür.

3.1.4.2. Atasözlerinde Gözyaşı Motifi

Atasözleri atalarımızın uzun deneyimlere dayalı yargılarının genel kurallar, bilgece düşünceler ya da öğüt tarzında ifade edilmiş özlü sözleri olarak tanımlanabilir (Aksoy, 1988, s. 37). Türkiye sahası türkülerinde de atasözlerinde belirtilen söz konusu anlamların bazen bire bir bazen de farklı biçimlerde kullanıldığı görülmektedir.

“Ağlarsa anam ağlar, başkası (kalanı) yalan ağlar” (Aksoy, 1988, s. 122).

Bir insanın yaşamsal bir sorununu yürekten paylaşan kişinin sadece annesi ya da (annenin burada bir yakınlık derecesi olarak kullanıldığı varsayılırsa) en yakınları olacağı, diğerlerinin üzülmelerinin sadece yüzeysel kalacağı anlamında kullanılan bu söz ağlama davranışının ortak bir duyguyu paylaşmadaki önemini göstermektedir.

Türkiye sahası türkülerinde de ağlama olgusu söz konusu olduğunda annelerin özel bir yeri olmuştur. Aşk, ayrılık-gurbet gibi herhangi bir derdini türküyle dile getiren aşığın derdini ilk paylaşacak kişi annesidir.

“Anama deyin ağlasın

Garaları bağlasın

Men yadına düşende

Ureyini dağlasın” (Antoloji, 2006, C. I, s. 41).

Dizelerinde ölüm haberi nedeniyle karalara bürünmek çağrışımı olduğu görülmektedir ve karalara bürünme talebi ilk olarak anne için dile getirilmiştir.

Anam ağlar başucumda oturur

Derdim elli iken yüze yetirir

Bu dert beni yiye yiye bitirir

Bağlantı

El çek tabip el çek benim yaremden

Ölürüm kurtulmam ben bu yaremden (Antoloji, 2006, C. I, s. 42).

Dizelerinde de türkü sahibinin ölümcül bir hastalığa yakalandığı ve başucunda annesinin bulunduğu, annenin, çocuğunun hastalık nedeniyle günden güne daha da kötüleştiğini görmektedir ve çocuğunun derdine gözyaşlarıyla eşlik eden en yakın kişinin yine anne olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada gözyaşı motifi olarak “ağlama” kavramı 473 kez kullanılmış, bu kavram ve türevlerinin kullanıldığı türkülerde, türkü sahibinin ağlama davranışına eşlik eden ya da ağlama davranışının ilişkilendirildiği şekliyle “ana” kavramı 35, “anne” kavramı ise 7 kez kullanılmıştır. Sadece 1 yerde de “baba” kavramına rastlanmıştır. Bunun yanında gözyaşı kavramının kullanıldığı türkülerin içinde de 2 kez “ana”, 1 kez de “anne” kavramları kullanılmıştır. Bu türkülerin içeriklerine bakıldığında da türkü sahibinin derdini ilk elden paylaştığı kişinin yakın akrabaları, arkadaşları ya da dostları, hatta babası bile değil sadece annesi olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

“Ağlamayan çocuğa meme vermezler” (Aksoy, 1988: 122).

Hakkını aramasını beceremeyen ya da bilmeyen kişilere yardım edilmeyeceği anlamını içeren bu atasözünde başkalarından yardım talebinin ağlama kavramıyla açıklandığı görülmektedir.

“Kendi düşen ağlamaz” (Aksoy, 1988: 358).

Bu atasözünde de ağlamanın yakınma anlamında kullanıldığı görülmekte, genel olarak kendi kişisel yanlışı yüzünden zarar gören kimsenin bu durumdan yakınmaması gerektiği ifade edilmektedir.

Çalışmamıza kaynaklık eden eserde yapılan taramada da ağlama kavramının 7 kez deyim anlamıyla kullanıldığı, 1 türküde ise “kendi düşen ağlamaz” kalıbının aynen tekrarlandığı görülmüştür:

“Evlerinde bir ipekten halı var

Şeker yemiş dudağında balı var

Ben de bildim bir vefasız yârim var

Ayıp derler kendi düşen ağlamaz

Ak üstüne kareleri bağlamaz(Antoloji, 2006, C. I, s. 339).

Açılan solar, ağlayan güler.” (Aksoy, 1988: 111).

Bu atasözünde de ağlamak ve gülmek karşıtlığının yaşamın doğal seyrinde karşılaşılmaması normal süreçler olduğu anlatılmak istenmektedir.

Çalışmamızda “ağlama” kavramı ve türevleriyle ilgili yapılan taramada da ağlama kavramı ve türevlerinin kullanımında başvurulan söz sanatları içerisinde 35 kez tezat sanatının, yani ağlama kavramının gülme kavramıyla birlikte kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca söz konusu atasözleriyle aynı anlama gelebilecek ancak daha karamsar bir içeriğin söz konusu olduğu türküler de vardır. Örneğin;

“Su gelir çağlar Ayşe'm

Gülen göz ağlar Ayşe'm

Gelinlik kuşağını

Sana kim bağlar Ayşe'm” (Antoloji, 2006, C. II, s. 703).

Dizelerinde ‐ağlayan güler‐ ifadelerindeki iyimserliğin yerini ‐glen göz ağlar‐ Şeklinde daha karamsar bir duruma bıraktığı görülmektedir.

Diğer taraftan;

*‐ŐaŐar Veysel iŐbu hale
Kah ağlaya kahi gle
YetiŐmek için menzile
Gidiyorum gündüz gece‐* (Antoloji, 2006, C. II, s. 758).

Drtlgnde olduğu gibi ağlamanın da en az gülmek kadar yaşamın doğal bir parçası olduğunu ve bu iki olgunun dönüŐümlü olarak yaşam süreci boyunca tekrarlanacağını vurgulayan türkülere de rastlanmaktadır.

‐Ağaran baŐ, ağlayan göz gizlenmez‐ (Aksoy, 1988: 120).

Bu atasözünde de belirtileri artık iyice çıkmış yaŐlılıđın ve izleri görünür olmuş üzüntünün gizlenemeyeceği anlatılmıştır. ‐Geçti Gitti Vatanına Yurduna‐ isimli türküde geçen;

*‐Benim gizli derdim asla bilinmez
Akar gözüm yaşı birden silinmez
Ayrılık derdime are bulunmaz
Felek beni nazlı yardan ayırdı‐* (Antoloji, 2006, C. I, s. 379).

Dizeleri de bu gerçeği küçük bir farkla ifade etmektedir. İlgili dörtlükte türkü sahibi gizli derdinin asla bilinmeyeceğini belirtmesine rağmen gözyaşlarının silinmeyeceğini de vurgulamaktadır.

‐Ağlatan gülmez‐ (Aksoy, 1988: 123).

Bir başkasına zarar verme davranışının ‐ağlatma‐ kavramıyla açıklandığı bu atasözünde uzun srelere dayanan bir yaşam deneyiminin sonucu açıklanmaktadır. Buna

göre başkasına zarar verenlerin kötülükleri karşılıksız kalmayacak, bunun bir bedeli olacaktır ve bu bedel başkasına zarar görenin de mutlaka bir zarara uğrayacak olmasıdır.

Türkiye sahası türkülerinde de başkalarını ağlatmanın ciddi bir sorumluluk ve vebal olduğu açıkça dile getirilmiştir.

*“Aman ey Dilruba bu ne ahvaldir
Ayrılık mağdurluk çetin bir haldir
Yârini ağlatma vallah vebaldir
Ciğer kebab oldu pişti gidiyor”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 408).

dizelerinde bu durum açıkça belirtilmiştir.

“Ağlayanın malı gülene hayır etmez” (Aksoy, 1988: 123).

Yine “ağlama” ve “gülme” karşıtlığıyla veciz bir şekilde anlatılan bir yaşam tecrübesi olarak haksızlığa uğrayarak mali veya maddi bir zarara uğrayan kişinin malının, o kişiye zarar verene bir faydası olmayacağı anlatılmak istenmiştir.

“Aşk ağlatır, dert söyletir” (Aksoy, 1988: 156).

Burada da aşk duygusunun âşık olan kişilerde uyandıracığı duygunun doğal sonucu sade bir şekilde anlatılmıştır. Dert olgusunun söyletmekle aşk duygusunun da ağlamakla özdeşleştirilmesi aralarındaki neden sonuç ilişkisine dair de bir fikir vermektedir.

Türkiye sahası türkülerinde de ağlama ve gözyaşı kavramının kullanılma sıklığı diğer kavramlara ve motiflere nazaran daha fazladır. Ağlama kavramı ve türevlerinin 473 kez kullanıldığı türkülerde konu ve bağlam olarak aşk, 225 kez ele alınmış, gözyaşı kavramı ve türevlerinin 180 kez kullanıldığı türkülerde de aşk konusu 87 kez işlenmiştir. Türkü konuları üzerine yapılan pek çok çalışmada da konu sıralamasında aşk-sevda konusu her zaman ilk sırada yer almıştır.

“Ölüsü olan bir gün ağlar; delisi olan her gün ağlar” (Aksoy, 1988: 408).

Bu atasözünde de ağlama davranışının bir yakının ölümü nedeniyle hissedilen üzüntüyle birlikte anılması ve bunun bir zamanlamayla sınırlandırılması her ikisinin de geçiciliğini göstermektedir. Ancak yakınlarından birisinin deli veya hastalık gibi başka bir olumsuz durumda olması ölüm anına kadar her gün tekrarlanan bir üzüntü kaynağı olduğu ağlama davranışı ya da hüznün, çaresizlik gibi duygular da tekrarlanacaktır.

Yukarıda sıralanan atasözleri bir arada değerlendirilince gözyaşı motifi ve ağlama davranışının ölüm, zarara uğrama, aşk, çaresizlik gibi olgu ve duygularla birlikte ele alındığı, dolayısıyla türkülerle aralarında bu yönüyle bir benzerlik olduğu söylenebilir. Aralarındaki fark ise atasözleri ve deyimlerin daha genel ve soyut durumlarla, türkülerin ise daha özel ve kişisel-somut durum ve olgularla ilgili olmasıdır.

Bu bölümde, kaynak eserde yer alan Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifi ile gözyaşı motifini oluşturan kavramlara ait bulguların nicel analizleri yapılarak yorumlanmıştır.

3.2. Türkiye Sahası Türkülerinde Gözyaşı Motifini Oluşturan Kavramlara Ait Bulgular

Kaynak eserde taranan türküler ve birinci bölümün yöntem kısmında sayılan inceleme başlıkları aşağıda tablolar halinde verilerek analiz edilmiştir.

3.2.1. Ağlama Kavramı ve Türevlerine Ait Bulgular

Ağlama kavramı ve türevlerine ait bulgulara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.

Ağlama Kavramı ve Türevlerine Ait Bulgular

AĞLAMA KAVRAMIYLA İLGİLİ TABLO		
Kavramın Toplam Sayısı	473	
Kavramın Geçtiği Türkü Sayısı	417	
İlgili Türkünün Konusu / Kavramın Bağlamı	Aşk	225
	Ayrılık - Gurbet	100
	Ağıt	49
	Sitem	41
	Kına - Düğün	30
	İlahi Aşk	19
	Yiğitlik - Kahramanlık	5
	Methiye	3
	İş - İmece	1
İlgili Türkünün Ait Olduğu Yöre / Bölge	Doğu Anadolu	114
	İç Anadolu	113
	Ege	79
	Karadeniz	63
	Güneydoğu Anadolu	52
	Akdeniz	28
	Marmara	24
Kavramın Kullanıldığı Anlam	Temel Anlam	397
	Mecaz Anlam	69
	Deyim Anlam	7
Kavramlarda Kullanılan Söz Sanatları ve Sayıları	Tekrir	91
	Teşhis	68
	Mecaz	37
	Tezat	35
	Kinaye	28
	İstifham	26
	Mübalâğa	19
	Seci	15
	İrsal-i Mesel	8
	Teşbih	5
	Cinas	2
	Tenasüp	2

Yapılan tarama sonucunda kaynak eserde ağlama kavramı ve türevlerinin kullanıldığı türkü sayısı toplamda 417 olarak tespit edilmiştir.

Bu türkülerde geçen ağlama kelimesi ve aynı anlama gelen eşanlamlı ve türevi kelimelerin toplam sayısı ise 473 olarak tespit edilmiştir.

Buna göre ilgili kavramın 56 kez tekrar edildiği anlaşılmaktadır.

Bu tekrarların bir kısmı;

*“Gam yüküne tüccar oldum satarım
Felek vurdu doğrultamam bel ağlar
Dostlar çaldı kolum kırık dutamam
Ben ağlarım sazım ağlar tel ağlar”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 367).

Dörtlüğünde olduğu gibi kullanılan tekrarlardır.

Tekrarların bir kısmı da oldukça uzun olan türkülerde konuları da değişik olan farklı dörtlüklerdeki birbiriyle ilişkisiz tekrarlardır. Örneğin “Sabahınan Esen Seher Yeli mi” isimli 25 dörtlükten oluşan uzun bir türküde ağlamak kelimesi 4 kez tekrar edilmiştir.

Diğer taraftan “Şu Dağların Karı Var” isimli türküdeki;

*“Şu dağların karı var
Hep ellerin yâri var
Sen ağlama ah yavrim
Ben ağlasam yeri var”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 723).

Dörtlüğünde olduğu gibi farklı cümlelerde ya da dizelerde kullanılan ve birbiriyle ilişkili olarak tekrarlanan kavramlar da bulunmaktadır. Bu noktada çalışmamızda ağlama ve türevleriyle ilgili kavramların aynı satırda geçmesi durumunda sadece 1 tanesinin alındığını belirtmek gerekir.

3.2.2. Ağlama Kavramının Kullanıldığı Türkülerin Konu ve Bağlamlarına Ait Bulgular

Ağlama kavramının geçtiği türkülerin konuları ya da kavramın kullanıldığı bağlamlar aşağıdaki sıralamada verildiği şekliyle tespit edilmiştir;

- Aşk
- Ayrılık-Gurbet
- Sitem
- Kına-Düğün
- İlahi Aşk
- Yiğitlik-Kahramanlık
- Methiye
- İş-İmece

3.2.2.1. Aşk Konulu Türküler

Buna göre ağlama kavramının kullanıldığı türküler içerisinde en sık işlenen konunun aşk olduğu görülmektedir. Aşk konusu literatürde daha çok “aşk-sevda türküleri” olarak ele alınmakta olup konuları üzerine araştırma yapılan türkülerde aşk konusunun sayısal olarak her zaman ön planda olduğu görülmektedir. Türkiye sahası türkülerinde olduğu gibi bütün Türk dünyasında da türkülerde derlenip yayınlanan metinlerin konuları bakımından incelenmesinde genellikle aşk ve sevgi konularının işlendiği bilinmektedir. Bu nedenle türkülerin tasnifi hakkındaki çalışmalarda ilk sıra genellikle aşk-sevda olması doğaldır (Yakıcı, 2007, s. 211).

Aşk kavramı her toplumda ve kültürde, bütün zamanlarda var olmuş, her insanın hayatının bir döneminde yaşadığı ya da tanık olduğu duygusal durumlardan birisidir. Bilimsel olarak psikolojinin çalışma konuları içine son 30 yılda yeni yeni girmeye başlayan aşk olgusu daha çok sanat ve edebiyatın ilgi alanına girmiştir. Çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle araştırmacıların farklı boyutlarına odaklanması farklı aşk tanımlarını doğurmuştur. Freud’a göre aşk, cinselliğin bir yüceltilme biçimi iken Fromm’a göre sorumluluk, anlayış, ilgi ve saygıdır. Harlow aşkın bağlanma yönüne odaklanmış, Maslow ise kavramı ikiye ayırarak ilkinin bireylerin güvensizlikleriyle gelişen ve düşük seviyeli duygusal ihtiyaçları ifade eden ‘yetersizlik aşkı’, ikincisi de yüksek seviyede duygusal ihtiyaçları kapsayan ve hem kendini hem de diğeri gerçekleştirme arzusunu ifade eden “aşık olmak” şeklinde bir tanımlamaya gitmiştir. Diğer taraftan aşkın en önemli özelliklerinden birisi de geçici olması ya da bitmesi ile öfke, sevgi veya nefret gibi başka duygulara dönüşebilmesidir. Bilimsel araştırmalar aşkın içsel bir eğilimle veya sosyal öğrenmeyle elde edilmesi, bireysel farklılıkların

kültürel etkenlerden daha önemli olması, aşk duygusunda kalıtımın etkili olduğu ancak aşık olma stilinde kalıtımın etkili olmadığı gibi konular üzerinde durulmaktadır. Aşk ilişkilerinde patoloji ve normallikleri inceleyen Kernberg ise aşkın karşıdaki bireye yöneltilen sevgi ilişkisi ile cinsel bir arzuya dönüşmüş uyarılma ve agresif enerjilerden ibaret olduğunu söylemektedir (Atak ve Taştan, 2012, s. 522).

Yapılan farklı tanımlama ve açıklamalar ışığında Türkiye sahası türkülerinde aşk kavramının yukarıdaki açıklamalara örnek teşkil edebilecek yönlerinin bulunduğu söylenebilir.

Örneğin;

*“Ayşe gelin gidiyor
Ağlamasın anası”*

Şeklinde gözyaşı motifi içeren “Ak Üzümün Salkımı” isimli türkü, bu çalışmada konusu aşk olan türküler içerisinde kategorize edilmiştir. Bu türkünün ikinci kıtasımı oluşturan;

*“Yeşil boya yapısı
Ayşe de satar sarıkızı
Portakala benziyor
Can Ayşe'nin kokusu”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 17).

Dizelerinde kendisine aşk denilebilecek düzeyde duygusal bir ilgi gösterilen kişinin ten kokusu cinsel (tensel) bir özelliğin yüceltilmesi olarak değerlendirilmeye açıktır.

Diğer yandan çalışmamızda yine aşk türküleri içerisinde kategorize edilen “Elifim Yar Beyim Yar” isimli türküdeki;

*“Şu dağların karı var
Hep ellerin yâri var
Sen ağlama kömür gözlüm
Ben ağlasam yeri var”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 308).

Dizelerinde de Fromm'un aşk tanımına uygun şekilde sorumluluk, anlayış, ilgi ve saygı unsurlarının bulunduğu görülmektedir.

Ayrıca çalışmamızda ağlama kavramının türevlerinden birisi olarak ele alınan ah-u zâr kavramının kullanıldığı “Munzur Dağı Silelenmiş Garinen” isimli türküdeki;

“Munzur dağı silelenmiş garinen

Aram açık ela gözlü yarınan

Eller düğün bayram eder yarınan

Benim günüm geçer ah-u zarınan” (Antoloji, 2006, C. I, s. 607).

Dizelerinde de türkünün muhatabı olan sevgili ile karşılıklı aşk duygusunun en azından tek taraflı olarak bittiği ve geçici olduğu görülmektedir.

Son olarak çalışmamızda her ne kadar “sitem” kategorisinde değerlendirilse de sitemin yönlendirildiği kişinin sevgili olması nedeniyle bir çeşit aşk türküsü sayılabilecek olan “Neyneyim Dünyanın Ziyet Olduğunu” isimli türküdeki;

“Yalan ağalar yalan şu dünya yalan

Aldadıp yârimi elimden alan

İstersen Mısır'a sultan ol galan

Dost ağlayıp düşman güldükten geri” (Antoloji, 2006, C. I, s. 619).

Dizelerinde aşk duygusunun biterek yerini kırgınlığa ve siteme bıraktığı anlaşılmaktadır.

3.2.2.2. Ayrılık – Gurbet Konulu Türküler

Ağlama kavramının kullanıldığı türküler içerisinde aşk konusundan sonra en çok işlenen konunun ise ayrılık-gurbet konusu olduğu görülmektedir. Çalışmamızda ayrılık ve gurbet kavramları tek tek ele alınmamış, Özbek ve Boratav'ın tasniflerine de uygun olarak ikisi birlikte değerlendirilmiştir.

Ayrılık-gurbet konusunun işlendiği türküler sosyolojik olguları betimlemeleri özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Türkiye insanının genellikle ekonomik nedenlerle sürekli gurbete çıkması, bunun da ayrılığı ve hasret duygusunu beraberinde getirmesi,

Türkiye sahası türkülerinde ayrılık-gurbet temalarının yoğun bir şekilde işlenmesine yol açmıştır (Yakıcı, 2007, s. 212).

“Cezayir’dir Koçyiğidin Vatanı” isimli türküdeki;

“Cezayir’dir goç yiğidin vatani

Aramazlar gurbet ilde yiteni

Gurbet şehrin diken

Ağla annem ayrılığın günüdür” (Antoloji, 2006, C. I, s. 202).

Dörtlüğünde gurbet elin zorlukları ve yabancı bir diyarda yalnız kalmanın zorlukları dile getirilmiş, devamı olan dörtlükte de;

“Gider oldum yarenlerim darıldı

Gitme deyi yar boynuma sarıldı

Bizim kismet yâd ellere verildi

Kismetimi veren Hüda Kerimdir”

Denilerek gurbete çıkmamanın ekonomik gerekçesi “kismet” kavramıyla açıklanmıştır.

Bazı türkülerde de ayrılık-gurbet temasının aşk konusuyla iç içe geçtiği görülmektedir. “Çarşamba’yı Sel Aldı” türküsündeki;

“Bu dağlar ulu dağlar

Yarım gurbette ağlar

Yâri güzel olanlar

Hem ah çeker hem ağlar” (Antoloji, 2006, C. I, s. 209).

Dörtlüğünde gurbette bulunmanın ve yârdan ayrılmanın sevgiliye duyulan özlemi daha da artıran duygu yoğunluğuna neden olduğu görülmektedir.

Ayrılık-gurbet ve aşk temalarının iç içe olduğu bir başka örnek de “Düşünün Halını Derde Kalanın” isimli türküdeki;

“Gurbetin yoluna düştükten sonra

İşim ters gidiyor ağlarım zarı

Nasıl bulacağım ben nazlı yarı

Benden gizli gizli saklayanım var” (Antoloji, 2006, C. I, s. 296).

Dörtlüğüdür. Bu dörtlükte aşk ve gurbet konuları her ne kadar iç içe geçmiş olsa da baskın unsurun ayrılık-gurbet olduğu çünkü aşkı acı verici bir duygu durumu haline getiren ve yar hasretini çekilmez kılan asıl etkenin ayrılık-gurbet olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrılık-gurbet türkülerinde bir başka önemli unsur da türkü sahibinin her zaman gurbete çıkan kişi olmaması, gurbete çıkan sılada bekleyen de hasret ve özlem duygularını türkülerle dile getirmesidir. Ağlama kavramının;

*“Ya ben ağlamayım kimler ağlasın
Bu garip gönlümü kimler eğlesin”*

Şeklinde geçtiği “Eğin’in Altından Akan Fırat’tır” isimli türküdeki;

*“Ağamın bıyığı burmadır burma
Bir teli ibrişim bir teli sırma
Mevla’yı seversen gurbete durma”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 300).

Dizelerinde, sılada bekleyen gurbettekine seslendiği görülmektedir. Dolayısıyla ayrılık-gurbet türkülerinde çekilen hasret ve duyulan özlem nedeniyle ağlayıp gözyaşı dökme sadece gurbete çıkanın değil, sılada bekleyen de ortak acısını oluşturmaktadır.

Ayrılık-gurbet türkülerinde gurbetin acısı bazen ölümle eş tutulmuş ve her ikisi aynı türkü içerisinde birlikte ele alınmıştır. “Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim” isimli türküdeki;

*“Ölüm yolu üstümüze uğrattı
Ciğerimi doğuz doğuz doğrattı
Ayrılık da yaşın yaşın ağlattı
Ölümünen ayrılığın elinden”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 387).

Dörtlüğünde ölümle ayrılık arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurulmakta, içli içli ağlamanın asıl nedeninin ayrılık olduğu ve ikisinin arasında neredeyse hiçbir fark bulunmadığı anlatılmak istenmektedir.

3.2.2.3. Ölüm Konulu Türküler

Bir gözyaşı motifi olarak ağlama kavramının geçtiği türkülerde aşk ve ayrılık-gurbet konularından sonra en çok işlenen konu, asıl konusunu ölüm ve acıklı olayların oluşturduğu ağıt konulu türkülerdir. Çalışmamızda ağıt kavramı bir tür olarak değil, bağlamını ölüm veya acıklı olayların oluşturduğu bir konu olarak ele alınmıştır. Çünkü ağıtlar zamanla sadece ölenlerin arkasından söylenen bir ezgi türü olmaktan çıkmış ve çeşitli acıklı olaylar karşısında efkarlanınca söylenen bir türkü durumunu almıştır (Başgöz, 1986'dan aktaran; Yakıcı, 2007, s. 215).

Bu bağlamda çalışmamızda konusu ağıt olarak tasnif edilen türkülerin içeriklerine ve sözlerine baktığımızda ölüm dışında da çeşitli acıklı ve ıstırap verici olaylar üzerine söylenen türkülerin farklı çalışmalarda ağıt olarak sınıflandığı görülmüştür.

Nitekim gözyaşı motifi olarak ağlama kavramının kullanıldığı “Bülbülün Kanadı Sarı” adlı türkünün sözleri şu şekildedir;

*“Bülbülün kanadı sarı
Ben ağlarım zarı zarı
Elimden aldılar yarı
Garib garib ötme bülbül
Benim derdim bana yeter”
Bir dahi sen katma bülbül (Antoloji, 2006, C. I, s. 196).*

Bu türkünün bilinen hikâyesinde Diyarbakır'da Hasan Efendi isimli bir esnafın ölen bülbülünün ardından söylenen bir ağıt olduğu rivayet edilmektedir (<https://www.repertukul.com/bulbulun-kanadı-sarı-2180>, online erişim: 05.01.2021)

Bunun yanında “Bir Of Çeksem Karşıkı Dağlar Yıkılır” adlı türkü de içinde gözyaşı motifiyle ilgili herhangi bir kavram bulunmamasının yanında repertuarda ağıt olarak kategorilendirilmiştir (<https://www.repertukul.com/bir-of-ceksem-karsiki-daglar-yikilir-208>, online erişim: 05.01.2021). Bu nedenle farklı çalışmalarda hapisane türkülerini gibi isimlerle tasnif edilen ancak temelde bir acıyı, ıstırap verici bir olayı anlatan ve içinde gözyaşı motifine dair kavramlar bulunan türkülerin konusu çalışmamızda ağıt ismiyle sınıflandırılmıştır.

Buna göre, ağıtların en önemli vurgusu elbette ki ölümdür. “Osman’ın Bindığı Doru Küheylan” isimli bir Orta Anadolu türküsünde Osman isimindeki kişinin

özellikleri tasvir edildikten sonra kurşunlanarak öldürüldüğünü düşündürecek sözler söylenmiş ve ardından duyulan acı dile getirilmiştir;

*“Osman'ın bindiği yaldızlı eğer (aman amman)
Atılan kurşunlar Osman'a değer
Kurşunlar geldikçe boynunu eğer (aman amman)
Düştüm bir çılgına ağlar giderim
Coşkun sular gibi çağlar giderim”* (Antoloji, 2006, C. II, s. 632).

Ayrıca hapisanede bulunmanın hissettirdiği elem verici duygular da “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” başlıklı türküde şu şekilde dile getirilmiştir;

*“Mapushane içinde yanıyor gazlar
Bayramdan bayrama çalınır sazlar
Kiminin annesi ağlar kimine kızlar”* (Antoloji, 2006, C. II, s. 582).

3.2.2.4. Sitem Konulu Türküler

Gözyaşı motifinin sık kullanıldığı bir diğer türkü konusunu da sitemler oluşturmaktadır. Sitem kavramının sözlük anlamı “Bir kimseye herhangi bir davranışından dolayı üzüldüğünü, kırıldığını, alındığını öfkelenmeden belirtme, dostça çıkışma” olarak tanımlanmaktadır (Kubbealtı Lugati, <http://lugatim.com/s/sitem>, online erişim: 02.01.2021).

Gözyaşı motifinin kullanıldığı Türkiye sahası türkülerinde sitem, sevgiliye veya feleğe yönelmektedir.

“Nasıl Yar Diyeyim Ben Böyle Yare” başlıklı türküde geçen şu dörtlükler, sevgiliye karşı duyulan sitemin açık bir örneğini vermektedir;

*“Coşkun çaylar gibi ağlamayan yar
Gönlünü gönlüme bağlamayan yar
Benim şu derdime ağlamayan yar
Daha ağlamasın ben öldükten sonra”* (Antoloji, 2006, C. II, s. 611).

“Seherde İndim Ben Bağa” başlıklı türküdeki;

*“Bülbülleri har ağlatır
Aşıkları yar ağlatır
Ben feleğe neylemişem
Beni her bahar ağlatır”* (Antoloji, 2006, C. II, s. 682).

dörtlüğü de feleğe karşı sitem etmenin bir örneğidir.

3.2.2.5. Kına – Düğün Konulu Türküler

Kına ve düğünler de içerdikleri eğlence temalarına rağmen gözyaşı motifinin dikkat çekici miktarda kullanıldığı diğer bir türkü konusunu oluşturmaktadır. Bir gözyaşı motifi olarak ağlama kavramı kına-düğün konulu türkülerde 30 kez kullanılmıştır.

Kına-düğün konulu ve içerisinde gözyaşı motifi barındıran türkülerde ilk göze çarpan özellik, bu türkülerin sadece kına gecelerinde ya da düğün törenlerinde eğlence amacıyla oluşturulmadığıdır.

*“Ağ elime mor kınalar yakdılar
Gaderim yok gurbet ele saddılar
On iki yaşında gelin ettiler
Ağlar ağlar gözyaşımı silerim”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 7).

Dizelerinde olduğu gibi içerisinde sitem, ayrılık-gurbet gibi acı verici unsurların ve istemediği kişiyle evlendirme gibi altmetin mesajlarının bulunduğu kına-düğün konulu türkülere rastlamak mümkündür.

Diğer taraftan kına-düğün türkülerinde gelin olacak kızın baba evinden ve annesinden ayrılması en sık işlenen temalardan birisidir.

*“Anam beni neler ilen besledi
Siyah saçım gül suyuyunan ısladı
Anam beni de gurbet için besledi
Ben gidiyom garip anam ağlama
Akını çıkarıp kara bağlama”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 70).

Dörtlüğünde görüleceği üzere ayrılık olgusu kına-düğün türkülerinin ayrılmaz özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

3.2.2.6. Yiğitlik – Kahramanlık Konulu Türküler

Yiğitlik ve kahramanlık temalarını işleyen türkülerde de gözyaşı motifi genellikle türkünün doğduğu ya da ait olduğu yörede/bölgede yiğitliğiyle tanınan kişinin özelliklerinin övülmesi iken ağlama kavramının bazen kafiye oluşturmak için kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda bunu destekleyen Kastamonu yöresine ait “Çıkabilsem Şu Yokuşun Başına” isimli türküden bir dörtlük verilmiştir;

“Efem şöyle efem böyle olmaz olmaz

Gümüş yüzük dar olmaz

Gide gide kundurama kum doldu

Ağlar iken gözlerime kan doldu” (Antoloji, 2006, C. I, s. 228).

3.2.2.7. Methiye Konulu Türküler

Methiye konulu türkülerde gözyaşı motifini oluşturan kavramlardan ağlama kavramı türkünün genel konusuyla uyumsuz olabilmektedir.

Örneğin “Gızılırmak Can İncitme Sen Bugün” başlıklı Kırşehir türküsünde;

“Bülbül ile saka hep uçan kuşlar

Gece bu aylarda figana başlar

Eser yel eğilir dallar ağaçlar

Mübarek günlerde dal bayram eder” (Antoloji, 2006, C. I, s. 397).

Dörtlüğünde Kızılırmak nehrine övgü şeklinde bir methiye olarak sınıflandırılan türkünün nedeni anlaşılacak şekilde farklı unsurları da içerdiği görülmektedir.

“Söyleyim Bayburt’un Vasfı Halini” isimli Bayburt türküsü ise tam bir methiye örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkü bir Bayburt övgüsüdür ve Bayburt’un çeşitli özelliklerinin överek anlatılmasının yanında;

*“Söyleyim Bayburt’un vasfi halini
Ülkede bulunmaz bir eşin Bayburt
Bülbüller çekerler ah-ü zarını
Seherde ötüşür kuşların Bayburt”* (Antoloji, 2006, C. II, s. 701).

Dizelerinde, bülbüllere ağlama davranışı olan ah-ü zar atfedilmesine rastlanmaktadır.

3.2.2.8. İş – İmece Konulu Türküler

Yapılan taramada ağlama kavramının kullanıldığı türküler içerisinde iş-imece konusuna sadece 1 yerde rastlanmıştır. “Peştamal Tezgahına” isimli bir Karadeniz türküsü;

*“Peştamal tezgahına
Canum çıkayı canum
Gideceğüm gocaya
Oturacağım hanım”*

Şeklinde, o güne kadar ev işlerinden bıkkınlığı ifade eden bir şikâyetle başlamakta ve devamında kendisine;

*“Uşağın ağladı mu
Ona da bakacasun
Akşam yemekten sonra
Kap da yıkayacasun”* (Antoloji, 2006, C. II, s. 650).

Şeklinde karşılık verilmektedir.

3.2.3. Ağlama Kavramı Kullanılan Türkülerdeki Söz Sanatlarına Ait Bulgular

3.2.3.1. Tekrir

Ağlama kavramı ve türevlerinin kullanıldığı türkülerde en sık rastlanan söz sanatı 91 kullanımla tekrire sanatı olmuştur. Tekrire sanatı bir cümlede aynı anlama gelen kelimelerin tekrarıyla oluşturulur.

Ağ elime mor kınalar yakdılar

Gaderim yok gurbet ele saddılar

“On iki yaşında ettiler gelin

Ağlar ağlar gözyaşımı silerim” (Antoloji, 2006, C. I, s. 7).

Dörtlüğünde “ağlar ağlar gözyaşımı silerim” dizesindeki “ağlar ağlar” sözleri tekrar oluşturmuş olup dörtlüğün genel konusunun güçlü bir şekilde ifade edilmesine de katkı sağlamıştır.

“Ben ağlarım zarı zarı

Yaktı beni aşkın narı” (Antoloji, 2006, C. I, s. 124).

Dizelerinde de “zarı zarı” sözlerinin oluşturduğu tekrar sanatı, ağlama davranışının şiddetli ve uzun süreli olduğunun gösterilmesini sağlamıştır.

3.2.3.2. Teşhis

Tekrirden sonra en sık kullanılan söz sanatının ise teşhis olduğu görülmektedir. Teşhis sanatı bir cümlede, insan dışı canlı ya da cansız varlıklara insani özelliklerin atfedilmesiyle gerçekleştirilmektedir.

“Bir sabah vakti uyandım

Gördüm çiçekler ağladı

A ceylanım terlanım ay gadan alım

Süsem sümbül mor menevşe

Derdim çiçekler ağladı” (Antoloji, 2006, C. I, s. 158).

Dizelerinde “çiçekler ağladı” şeklindeki ifadelerde insan dışında cansız bir varlık olan çiçeklere ağlama davranışının atfedilmesiyle teşhis sanatının kullanıldığı görülmektedir.

“Kırmızı gülünen bezendi bağlar

Hastanın halinden ne bilir sağlar

Döşek melül mahzun yastık kan ağlar” (Antoloji, 2006, C. I, s. 229).

Dörtlüğü ile,
 “*Gam yüküne tüccar oldum satarım*
*Felek vurdu doğrultamam **bel ağlar***
Dostlar çaldı kolum kırık dutamam
*Ben ağlarım **sazım ağlar tel ağlar**”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 367).

Dörtlüğünde de ağlama davranışının çeşitli eşyalara ve uzuvlara atfedilmesiyle tekrar sanatının kullanıldığı görülmektedir.

Bunların yanında teşhis sanatının en çok uygulandığı kavram ise bülbül olarak tespit edilmiştir. Ağlama kavramının kullanıldığı teşhis sanatlarının toplamı 68 olarak bulunmuş, bunların içerisinde bülbülün ağlaması ya da güle karşı ah-u zar etmesi ise 37 kez kullanılmıştır.

“*Bülbül ah eyleyip kanlar ağladı*
Çeşmim yaşı sel sel oldu çağladı
Ölüm geldi çevre yanım bağladı
Kılma cenazemi lazım değilsen” (Antoloji, 2006, C. I, s. 173).

ve

“*Bahçıvan satma bu gülü*
Haramdır parası pulu
Ağlatma dertli bülbülü
Gözyaşını silmez imiş” (Antoloji, 2006, C. I, s. 355).

Dörtlüğü bu duruma örnek olarak verilebilir.

3.2.3.3. Mecaz

Bir kelimenin gerçek anlamı dışında başka bir anlamı ifade etmesi amacıyla kullanımı manasına gelen mecaz sanatı da ağlama kavramının kullanıldığı türkülerde sık kullanılan bir sanat olmuştur. Mecaz sanatının bu türkülerde kullanılma sayısı 37 olarak tespit edilmiştir.

Mecaz sanatı bazen;

“Yol üstünde bağlama

Kömür gözlüm ağlama” (Antoloji, 2006, C. II, s. 800).

Dizelerinde olduğu gibi sevgilinin gözlerinin kömüre benzetilerek onun fiziksel bir özelliği hakkında, bazen de;

“Çilem ise çekerim

Garip anam ağlama

Çıkarıp allarını

Karaları bağlama” (Antoloji, 2006, C. II, s. 804).

Dizelerinde olduğu gibi acı çekmek ve yas tutmakla ağlamanın bir sembolü olan “karaları bağlamak” deyimiyile kullanılmıştır. Son iki dizede mecaz sanatını oluşturan sözler ise “kömür göz” ve “karalar bağlamak” olmuştur.

3.2.3.4. Tezat

Tezat, karşıt anlamlı kelimelerin bir cümle ya da ibare içinde bir arada kullanılmasıdır (Saraç, 2013, s. 38). Tezat sanatı ağlama kavramının geçtiği türkülerde 35 kez kullanılmıştır. Bu bağlamda tezat sanatı daha çok ağlama kavramının gülme kavramıyla birlikte kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

“Ah neyleyim gönül senin elinden

*Her zaman **ağlarım gülemem** gayrı”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 11).

Dizelerinde tezat sanatı ağlamak ve gülmek gibi iki zıt anlamlı kelimenin bir arada verilerek yalın bir şekilde kullanıldığı gibi,

*“Ben **ağlarım el güler***

Oy başıma gelenler” (Antoloji, 2006, C. I, s. 124).

Dizelerinde olduğu gibi içinde yine ağlamak ve gülmek kavramlarının bir arada kullanımının yanında, sitem ve farklı duygular barındıracak şekilde de kullanılmıştır.

3.2.3.5. Kinaye

Kinaye, “bir sözü temel anlamının kastedilmiş olması da mümkün olmakla birlikte temel anlamı dışında kullanmak” şeklinde tanımlanmaktadır (Saraç, 2013, s. 28). Bu durumda kinaye sanatının kullanıldığı bir söz bir yönüyle gerçek bir yönüyle de mecazdır ancak mecazda sözün gerçek anlamıyla kullanılışı aklen mümkün değildir. Kinaye de gerçek anlamıyla anlaşılmaya müsait bir durum söz konusudur.

Kinaye sanatı ağlama kavramının geçtiği türkülerde 28 kullanımla sık kullanılan sanatlar arasında yer almaktadır. Aşağıda örneği verilen kinaye sanatı bu türkülerde en çok “kan ağlamak” deyimini kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu örnekte “kan ağlar gözüm” ifadesi kinaye sanatını oluşturmaktadır. Çünkü gözden kan gelmesi tıbben ya da biyolojik olarak mümkündür. Ancak türkü sahibi bu ifadelerle içinde bulunduğu duygu durumunun yoğunluğunu anlatmak istemiştir.

*“İstanbul yolunda bir küfe üzüm
Aklıma geldikçe **kan ağlar** gözüm
Beni yâre diyecek çoğaldı sözüm
Zalım düşmanlarım çekinmediler
Derdimi yârime anlatmadılar”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 85).

3.2.3.6. İstifham

Sorulan sorunun cevabının zaten bilindiği ve soruya cevap beklenmediği ancak yine de soru cümlesi ya da ibaresinin bulunduğu ifadelerde istifham sanatı kullanılmış demektir. İstifham sanatı ağlama kavramı ve türevlerinin geçtiği türkülerde 26 kez kullanılmıştır.

*“Ayaş yollarında **kervanın mı var**
Beni öldürmeye **fermanın mı var**
Ağlamaya sızlamaya **dermanın mı var**”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 87).

Dizelerinde “kervanın mı var”, “fermanın mı var” ve “dermanın mı var” sözleri birer soru ifadesi olduğu halde istifham sanatının gereği olarak bu sorulara gerçekte cevap beklenmemektedir ancak ifadeyi güçlendirmek için soru soruyormuş gibi yapılmaktadır.

“Kara çadır is mi tutar

Altın kılıç pas mı tutar

Anan ağlar bacın ağlar

Elin kızı yas mı tutar” (Antoloji, 2006, C. I, s. 144).

Dizelerinde de cevapları zaten belli olan ve karşılığında cevap da beklenmeyen soru ibareleri kullanılarak gerçekleştirilen istifham sanatının içerisinde sitem gibi duygular da bulunmaktadır.

3.2.3.7. Mübalağa

Mübalağa sanatı ağlama kavramının geçtiği türkülerde 19 kez kullanılmıştır.

“Düştüm bir çalgına ağlar giderim

Coşkun sular gibi çağlar giderim” (Antoloji, 2006, C. II, s. 632).

Dizelerinde ağlama davranışının coşkun sular gibi çağlamakla birlikte düşünülmesi için mübalağa sanatının kullanıldığı görülmektedir. Bir insanın ne kadar ağlarsa ağlasın döktüğü gözyaşı miktarının herhangi bir akarsu kadar olması gerçekte mümkün değildir ancak burada “coşkun sular gibi çağlar giderim” ifadesi ile anlatıma güç kazandırmak için mübalağa sanatı kullanılmıştır.

“Her ağacın kurdu özünden olur

Kişinin kemliği sözünden olur

El için ağlayan gözünden olur

Ağlayan gözlerim selinden oldu” (Antoloji, 2006, C. II, s. 690).

Dizelerinde ise ağlama davranışı sel gibi bir doğa olayına benzetilerek mübalağa sanatı kullanılmıştır.

Bu örneklerin yanında türkü sahibinin; ağlamaktan gözünden kanlar süzmesi, gözlerinin ağlamaktan görmez hale gelmesi, ağlamaktan ölüp bitmesi, göz pınarlarının kuruması, yârin ağlamalarına dayanamayarak yanıp kül olması gibi abartılı anlatımlarına rastlamak da mümkündür.

Bunların dışında ağlama kavramının kullanıldığı türkülerde; 18 kez seci, 8 irsal-i mesel, 5 teşbih, 2'şer tane de cinas ve tenasüp sanatına rastlanmıştır.

3.2.3.8. İrsal-i Mesel

Bir ifadeyi desteklemek ya da kanıtlamak için atasözü ve benzeri hikmetli sözlerin kullanılması anlamına gelen (Saraç, 2013, s. 88) irsal-i mesel sanatı, ağlama kavramının geçtiği türkülerde 8 kez kullanılmıştır.

Sivas yöresine ait “Ben de Haydarlı’dan Belli Gelirim” adlı türküdeki;

Ağacın çürüğü özünden olur

Yar için ağlayan gözünden olur

Yiğidin iyisi sözünden olur (Antoloji, 2006, C. I, s. 129).

Dizelerinde her üç dizenin de irsal-i mesel sanatına örnek olarak verilmesi mümkündür. “Ağacın çürüğü özünden olur” şeklindeki ifadenin “Ağacın kurdu içinde olur” (Aksoy, 1988, s. 118) şeklinde bir atasözüne dayandığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan ilgili atasözünün Anadolu’nun farklı bölgelerinde “Ağacın çürüğü özünden, adamın çürüğü sözünden belli olur” şeklinde değişik versiyonlarına rastlamak da mümkündür.

3.2.3.9. Teşbih

Benzetme olarak da bilinen teşbih sanatı ağlama kavramının geçtiği türküde şu şekilde kullanılmıştır.

Ağlama meleğim senin de yazın böyledir

*Aşk adamı **bülbül gibi** söyler* (Antoloji, 2006, C. II, s. 589).

Dizelerinde teşbih sanatının kullanıldığı “Aşk adamı bülbül gibi söyler” ifadesinde aşk; benzetme yönü, adam; benzeyen, bülbül; kendisine benzetilen, gibi kelimesi de teşbih edatıdır. Böylece aşk duygusuna sahip olan birisinin bu duygusunu içinde saklayamayacağı, derdini ya da mutluluğunu bülbül gibi ifade edeceği belirtilmektedir.

3.2.3.10. Seci

İç kafiye olarak da bilinen ve Seci sanatı ağlama kavramının geçtiği türkülerde 18 kez kullanılmıştır.

*Aşağıdan gelir sandık **boş** gelir*

*Ağlamış da ela gözden **yaş** gelir* (Antoloji, 2006, C. I, s. 64).

Dizelerinde “boş” ve “yaş” kelimelerinin son harfi olan ş harfinin tekrarı ile seci sanatının kullanıldığı görülmektedir.

Ayrıca “Yüce Dağ Başında Yanar Bir Işık” isimli türkünün bağlantı kısmını oluşturan;

Dividim kalemim yazarım

Böyle bir yavrunun derdi var bende

Yar bende oy bende

Aha ben gidiyom sen hemen ağla

***Yan** ağla **dön** ağla* (Antoloji, 2006, C. II, s. 807).

Dizelerinin son dizesindeki “yan ağla dön ağla” ifadesinde “yan” ve “dön” kelimelerinin son harfi olan n harfinin tekrarı ile de seci sanatının gerçekleştirildiği görülmektedir.

3.2.3.11. Cinaz

Anlamları farklı kelimelerin yazılış ve söyleyiş açısından benzerliği anlamına gelen cinaz sanatının ağlama kavramının geçtiği türkülerde şu şekilde kullanımına rastlanmıştır.

*Ağlarım için **için***

Giderim o yar için

Hem gider hem ağlarım

Bilmem bu dert ne için (Antoloji, 2006, C. I, s. 9).

Dörtlüğünde “için” kelimesinin cinaz oluşturacak şekilde kullanıldığı görülmektedir.

3.2.3.12. Tenasüp

Aralarında karşıtlık dışında bir ilişki olan iki ya da daha çok kelimenin, ifadenin ana konusunu daha iyi hissettirmek amacıyla bir cümlede kullanılması anlamına gelen (Saraç, 2013, s. 36) tenasüp sanatı ağlama kavramının geçtiği türkülerde 2 kez kullanılmıştır.

Çay önünü çağladım

İfak ifak ağladım

Dediler yârin gelir

Çifte kurban bağladım (Antoloji, 2006, C. I, s. 218).

Dörtlüğünde çay ve çağlamak kelimeleri birbirleriyle doğrudan ilişkili, ağlamak ise çağlamak kavramıyla ilişkili olduğundan bu kelimelerin bir arada kullanılmasının örnekteki dörtlükte bir tenasüp oluşturduğu görülmektedir.

3.2.4. Ağlama Kavramı Kullanılan Türkülerin Ait Olduğu Bölgelere İlişkin Bulgular

Gözyaşı motifi olarak ağlama kavramının kullanıldığı türkülerin bölgelere göre dağılımına baktığımızda ise, kavramın en çok kullanıldığı yörenin 114 kez kullanım ile Doğu Anadolu olduğu, onun arkasından 113 kullanımla İç Anadolu, 79 kullanımla da Ege Bölgesinin geldiği görülmektedir. Bu bölgeleri takiben 63 kullanımla Karadeniz, 52 kullanımla Güneydoğu Anadolu, 28 kullanımla Akdeniz ve 24 kullanımla Marmara Bölgelerinin geldiği anlaşılmaktadır. Bu dağılımda bölgelerin büyüklüğü ve içerdiği il sayılarının da önemli bir değişken olduğu unutulmamalıdır.

3.2.5. Ağlama Kavramının Kullanıldığı Anamlara İlişkin Bulgular

Gözyaşı motifi olarak ağlama kavramı 397 kez temel anlamıyla, 69 kez mecaz ve 7 kez de deyim anlamıyla kullanılmıştır.

3.2.6. Gözyaşı Kavramı ve Türevlerine Ait Bulgular

Gözyaşı kavramı ve türevleriyle ilgili sayısal veriler aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 4.

Gözyaşı Kavramı ve Türevleriyle İlgili Sayısal Veriler

GÖZYAŞI KAVRAMIYLA İLGİLİ TABLO		
Kavramın Toplam Sayısı	180	
Kavramın Geçtiği Türkü Sayısı	175	
İlgili Türkünün Konusu / Kavramın Bağlamı	Aşk	87
	Ayrılık - Gurbet	49
	Ağıt	14
	Sitem	12
	İlahi Aşk	9
	Kına - Düğün	6
	Yiğitlik-Kahramanlık	3
	İlgili Türkünün Ait Olduğu Yöre / Bölge	Doğu Anadolu
İç Anadolu		37
Karadeniz		33
Ege		23
Güneydoğu Anadolu		21
Akdeniz		15
Marmara		12
Kavramın Kullanıldığı Anlam	Temel Anlam	141
	Mecaz Anlam	25
	Yan Anlam	14
Kavramlarda Kullanılan Söz Sanatları ve Sayıları	Mübalâğa	37
	İstiare	23
	Kinaye	21
	İstifham	15
	Teşbih	14
	Tekrir	11
	Mecaz	7
	Tezat	4
	Teşhis	4
Seci	1	

Yapılan tarama sonucunda kaynak eserde gözyaşı kavramı ve türevlerinin kullanıldığı türkü sayısı toplamda 175 olarak tespit edilmiştir.

Bu türkülerde geçen ağlama kelimesi ve aynı anlama gelen eşanlamlı ve türevi kelimelerin toplam sayısı ise 180 olarak tespit edilmiştir.

Buna göre ilgili kavramın 5 kez tekrar edildiği anlaşılmaktadır.

Bu tekrarların hepsi;

“Allı da yemenim şina nini nay

Pullu da yemenim nay nini nay

Yemenim sende dursun

Sil gözünün yaşını

Yemenim yele gele

Ben düştüm gurbet ele

Yedi mendil çürüttüm

Gözyaşım sile sile” (Antoloji, 2006, C. II, s. 796).

Dizelerinde olduğu gibi birbiriyle ilişkili olarak kullanılmıştır.

3.2.7. Gözyaşı Kavramı Kullanılan Türkülerin Konu ve Bağlamlarına Ait Bulgular

Gözyaşı kavramının geçtiği türkülerin konuları ya da kavramın kullanıldığı bağlamlar ise aşağıdaki gibidir;

- Aşk
- Ayrılık - Gurbet
- Ağıt
- Sitem
- İlahi Aşk
- Kına - Düğün
- Yiğitlik-Kahramanlık

3.2.7.1. Aşk Konulu Türküler

Gözyaşı kavramının kullanıldığı türküler içerisinde de ağlama kavramında olduğu gibi en sık işlenen konu 87 kullanım ile aşk olmuştur.

Gözyaşı kavramı bu türkülerde bazen en yalın haliyle;

“Ah edip ağlama zülfü siyahım

N’olur gözyaşını sil de gidelim” (Antoloji, 2006, C. I, s. 10).

Şeklinde kullanılmıştır.

Bazen de türkü sahibi sevgiliden talebini dile getirirken gözyaşını aracı gibi kullanmaktadır:

“Derde salmadan başımı

Noksan etmeden işimi

Damla damla gözyaşımı

Dökmeden gel, akmadan gel” (Antoloji, 2006, C. I, s. 13).

Kimi türkülerde ise türkü sahibinin asıl derdini bilen yoktur. Türkü sahibi de derdini kimseyle paylaşamamakta ancak sözlere ve ezgilere dökülebilmektedir:

“Bir samavar almışam silenim yoktur

Bir derde düşmüşem bilenim yoktur

Ağlarım gözyaşım silenim yoktur

Ay ana bu ceylan niye gelmez oldu

Aştı yüce dağları görünmez oldu” (Antoloji, 2006, C. I, s. 159).

3.2.7.2. Ayrılık – Gurbet Konulu Türküler

Gözyaşı kavramının kullanıldığı türkülerde konu yoğunluğu bakımından ikinci sırayı ağlama kavramında olduğu gibi yine ayrılık-gurbet konusu almaktadır.

“Maden Dağı Dumandı” isimli türküde geçen;

*“Maden dağı dumandı
Yolu dolam dolandı
Yarım gitti gelmedi
Yaş gözüme dolandı”* (Antoloji, 2006, C. II, s. 578).

Dizelerinde olduğu gibi gözyaşının doğrudan ve ilk sebebi ayrılıktır.
“Bir Yiğit Gurbete Varsa” isimli türküde ise;

*“Bir yiğit gurbete varsa
Gör başına neler gelir
Sılası düşer yâdına
Silam der de döner gelir”*

*“Bağrıma basıyom taşlar
Gözümden akıyor yaşlar
Yuvasından uçan kuşlar
Yuvam der de döner gelir”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 164).

Dörtlüklerinde gurbete çıkanların yaşadıkları zorluklar ve bu zorluklarla birlikte ayrılık hasretine dayanamayıp sılaya geri dönüşleri konu edilmiştir.

3.2.7.3. Ölüm Konulu Türküler

Gözyaşı kavramının geçtiği türkülerde aşk ve ayrılık-gurbet konularından sonra, ağlama kavramında olduğu gibi en çok işlenen konu, asıl konusunu ölüm ve acıklı olayların oluşturduğu ağıt konulu türkülerdir. Bu kavram için de ağıt, bir tür olarak değil, bağlamını ölüm veya acıklı olayların oluşturduğu bir konu olarak ele alınmıştır.

Örneğin “Ahirinde Bu Dert Beni Öldürür” isimli türkünün konusu, acıklı bir olay ya da olaylar üzerine türkü sahibinin derdini türkü yoluyla anlatması olarak görülmektedir.

*“Ben feleğın tatlı günün görmedim
Her zaman ağladım bir dem gülmedim
Aktı gitti gözyaşlarım silmedim
Silmeden usandım yaş yaş üstüne”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 12).

dörtlüğünde de bu durum açıkça anlaşılmaktadır.

“Ak Taş Diye Belediğim” isimli türkü ise ölen bebeğinin ya da çocuğunun ardından ağlayan annenin yaktığı bir ağıt olarak değerlendirilmiştir. Türkünün ilk dörtlüğünde;

*Ak taş diye belediğim
Tülbendime doladığım
Tanrıdan dilek dilediğim
Tanrım şu taşa bir can ver*

Denildikten sonra son dörtlükte ise gözyaşı motifi şu şekilde kullanılmıştır;

*“Bebek uyandı bakıyor
Sevinci içim yakıyor
Gözlerimden yaş akıyor
Emzireyim nenni nenni”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 16).

Söz konusu türkünün hikâyesinde ise; bir Yörük obasının beyinin oğlunu evlendirmesi ancak eşlerin bir türlü çocuk sahibi olamaması üzerine beyin oğlunun yeniden evlendirilmesi, eski gelinin de sonradan olan düğünün gecesinde ormanlara doğru gitmesi, bir taşı kucağına alarak kundaklaması ve çocuk sahibi olmak için dua etmesi, Tanrının da duayı kabul ederek eski gelinin elindeki taşa can vermesi söz konusudur. Bu durumda ilgili türküdeki gözyaşı motifi bir sevinç gözyaşı olarak değerlendirilmelidir ve bu durum bütün incelenen diğer kavramların bağlamları ve konuları açısından tek örneği oluşturmaktadır (Repertukul.com online erişim: 03.01.2020).

3.2.7.4. Sitem Konulu Türküler

Sitem konusu da gözyaşı motifinin sık kullanıldığı bir diğer türkü konusudur ve ağlama kavramında olduğu gibi kullanım sıklığı açısından üçüncü sırayı oluşturmaktadır.

Ağlama kavramında işlenen sitem konularından farklı olarak gözyaşı kavramının geçtiği “Anlatamam Derdimi Dertsiz İnsana” isimli Aşık Veysel’e ait türküde sitemin

feleğe veya sevgiliye değil, belli bir özelliğe sahip bir grup insana yöneldiği görülmektedir.

Türküye;

*“Anlatamam derdimi dertsiz insana
Dert çekmeyen dert kıymetin bilemez”*

Diyerek dertsiz insanlara sitemle başlayan Aşık Veysel

*“Aşık ar aşıklar ağlar zararınan
Yüce dağlar şöhret bulmuş karınan
Çağlar deli gönül ırmaklarınan
Ağlar ağlar gözyaşların silemez”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 44).

Diyerek ağlama ve gözyaşı kavramlarını da bir arada kullanmıştır.
Bununla birlikte;

*“Güldüreyim derken ağılattın beni
Gözümden kan akar silmezsem eğer”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 134).

Şeklinde sevgiliye yöneltilen sitem duyguları olduğu gibi;

*“Bir sen kaldın felek bana gülecek
Bu gözyaşlarım kimler silecek”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 160).

Şeklinde feleğe yöneltmiş sitem örneklerine rastlamak da mümkündür.

3.2.7.5. İlahi Aşk Konulu Türküler

Çalışmamızda ağlama ve gözyaşı kavramları ile türevlerinin kullanıldığı türkülerde dini ya da tanrısal bir atmosferin bulunduğu ilahi, semah, deyiş, nefes, tıyan gibi türlerdeki türkülerin konuları genel olarak “ilahi aşk” konusu altında sınıflandırılmıştır.

*“Arzuhal için sultana geldim
Sailem lütfun ihsana geldim
Kanlı yaş ile arzuhal yazdım
Ol şehinşaha sunmaya geldim”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 56).

Dörtlüğünün yer aldığı “Arzuhal İçin Sultana Geldim” türküsünde geçen kesret, bahr-i vahdet, sırr-ı sema gibi tasavvufî ögeler bu açıdan dikkat çekicidir.

Bugün Bize Pir Geldi isimli kaynaklarda semah olarak sınıflandırılan, çalışmamızda ise ilahi aşk kategorisinde değerlendirilen türküde ise gözyaşı kavramı;

*“Gelgüzarım aslanım
Sevdasını çekerim
Ben pirden ayrılalı
Gözyaşımı dökerim”* (Antoloji, 2006, C. I, s. 185).

Dörtlüğünde ve;

*“Taki Naki ağladı
Gözyaşını çağladı
Asker ile Mehdi'yi
On ikiye bağladı”*

Dörtlüğünde iki defa geçmektedir. (Antoloji, 2006, C. I, s. 185).

3.2.7.6. Kına – Düğün Konulu Türküler

Gözyaşı kavramının kullanıldığı kına ve düğün konulu türkülerde, ağlama kavramının kullanıldığı kına ve düğün konulu türkülerden farklı olarak dini ögelerin de kullanıldığı görülmektedir.

“Altın Nalın Giymiş Sağ Ayağına” isimli ve kına-düğün konulu Bilecik türküsü şu şekildedir;

*“Altın nalın giymiş sağ ayağına
Kırmızı gül bitmiş sol yanağında
Tazece açılmış guşluk çağında*

Bağlantı:

*Yeşil sancak ile gelir Muhammet
Allahümme salli ala Muhammet
Cemalin nurunu görünce gözüm
Aşkın zincirine bağlandı özüm
Hilafım yok vallah doğrudur sözüm*

Bağlantı

*Ağlayıp gözümde kanlar süzerim
Taşlar ile bu sinemi ezerim*

Mecnun gibi bu çöllerde gezerim” (Antoloji, 2006, C. I, s. 35).

Diğer taraftan “Anam Kirmenini Alsın Eline” isimli kına-düğün konulu türküde de gözyaşı kavramı;

“Eyvah eyvah ben anamdan ayrıldım

Eşim kızlar ben sılaya doymadım

Çık yukarı bağlasınlar başını

İN aşağı sil gözünün yaşını” (Antoloji, 2006, C. I, s. 42).

Dörtlüğü, kına-düğün türkülerindeki sıladan ayrılık hüznünün vazgeçilmez bir unsur olarak işlenmesine örnek olarak gösterilebilir.

3.2.7.7. Yiğitlik – Kahramanlık Konulu Türküler

Yiğitlik ve kahramanlık konusu gözyaşı kavramının kullanıldığı türkülerde sadece 3 kez kullanılmıştır. Bu türkülerden ikisi Sinanoğlu, biri de İslamoğlu isimli veya lakaplı kişilerle ilgilidir.

Yiğitlik-Kahramanlık konulu türkülerin konumuz açısından önemli bir özelliği, bu türkülerin hikayelerinin bilinmeden bağlamlarının anlaşılmayacak veya zor anlaşılacak olmasıdır. Örneğin “Ak Çeşme’den Sular İçtim Kanmadım” isimli türkü şu şekildedir;

*“Akçeşme'den sular içtim kanmadım
Sekiz dokuz yerimden kurşun yedim ölmedim
Sinanoğlu inip gelir inişden
Her yanları görünmüyor gümüşden
Sinanoğlu kale yapar taşınan
Gözlerim doldu kanlı yaşınan “ (Antoloji, 2006, C. I, s. 14).*

3.2.8. Gözyaşı Kavramı Kullanılan Türkülerdeki Söz Sanatlarına Ait Bulgular

3.2.8.1. Mübalağa

Gözyaşı kavramının kullanıldığı dizelerde veya türkülerde en çok kullanılan söz sanatının 37 kullanımla abartma anlamına gelen mübalağa olması dikkat çekicidir.

Bir durumun gerçekleşmesinin çok zor hatta imkansız olmasına rağmen abartılarak anlatılması şeklinde kullanılan mübalağa sanatının kullanıldığı türkülerde türkü sahibi çektiği ıstırapı daha iyi anlatabilmek için gözyaşını bazen ummana, bazen bölgedeki bir akarsuya benzetmiş, bazen gözyaşının denizlere karıştığından ve sel gibi çağladığından, değirmenleri döndürdüğünden bahsetmiştir.

*“Değirmeni döndüren
Gözlerimin yaşından
İpek kuşak olsaydım
Sürünseydim peşinden” (Antoloji, 2006, C. I, s. 262).*

Dörtlüğünde türkü sahibinin, gözyaşlarının değirmenleri döndürecek kadar güçlü ve yoğun olduğunu belirterek mübalağa sanatını kullanmıştır.

*“Gamzelerin öldürmeye yay tutar
Didem yaşı umman olmuş çay tutar
Beni görür gözün yumar huy tutar
Beladır başıma cinli gözlerin” (Antoloji, 2006, C. I, s. 287).*

Dörtlüğünde de gözyaşının umman (deniz) kadar olduğu belirtilmiştir ki bir insanın döktüğü gözyaşı miktarının bir deniz oluşturması aklen mümkün değildir. Bu durumu türkü sahibi de türkünün muhatabı ve dinleyenleri de bilmektedir ancak

ifadenin güçlendirilmesi, içinde bulunulan duygu yoğunluğunun daha iyi yansıtılması amacıyla mübalağa sanatının kullanıldığı söylenebilir.

“Allı da Yemenim” isimli türküde ise gözyaşının yoğunluğu mübalağalı bir şekilde anlatılmıştır:

“Yemenim yele gele

Ben düştüm gurbet ele

Yedi mendil çürüttüm

Gözyaşım sile sile” (Antoloji, 2006, C. I, s. 33).

Dizelerinde ise mübalağa sanatı daha farklı bir biçimde kullanılmıştır. Burada anlatılan eylem gözyaşını sile sile mendilin çürümesidir. Bu duruma daha önce realitede hiçbir yerde rastlanmamıştır ancak gözyaşı silmekten bir mendilin eskimesi ya da çürümesi ve kullanılamaz hale gelmesi aklen mümkündür. Bu durum bir mübalağa derecesi olan “iğrak” kelimesiyle ifade edilir (Saraç, 2013, s. 47).

3.2.8.2. İstiare

“Bir kelimeye aralarındaki benzerlik sebebiyle temel anlamının dışında yeni bir anlam vermek” ve “aralarında anlam ilişkisi bulunan ya da öyle kabul edilen iki kelime veya cümlenin birinin diğeri yerine kullanılması” (Saraç, 2013, s. 24) olarak tanımlanan istiare sanatı, gözyaşı kavramının kullanıldığı türkülerde 23 kullanım ile ikinci sırayı almaktadır. İstiarenin temelinde teşbih bulunmaktadır ancak burada temel fark, teşbihte benzetmenin açıkça yapılması istiaredede ise sezdirilerek yapılmasıdır.

Bu sanatın uygulanmasında en çok “kanlı yaş” kavramı kullanılmıştır.

“Bir giderim bir ardıma bakarım

*Gözlerimden **ganlı yaşlar** dökerim* (Antoloji, 2006, C. II, s. 590).

Dizeleri ile;

Bilmem amelimden yoksa özümden

*Ah ettikçe **kan yaş** gelir gözümden”* (Antoloji, 2006, C. II, s. 691).

Dizelerinde gözlerden dökülen gözyaşı “ganlı yaşlar” ve “kan yaş” olarak betimlenmiş, böylece gözyaşı ile kan arasında bir benzetim kurulmuş ancak bu benzetme açıkça değil sezdirerek verilmek istenmiştir.

Ayrıca bu türkülerde istiare sanatı bazen;

“*Seni seven oğlan neylesin malı*

*Yumdukça gözünden **döker mercanı***” (Antoloji, 2006, C. I, s. 233).

Dizelerinde olduğu gibi benzeyeni düşürülerek, yani benzetmenin sadece kendisine benzetilen güçlü unsuru kullanılarak yapılan şekliyle açık istiare olarak kullanılmıştır. Ancak en çok 19 kullanımda geçtiği haliyle “kanlı gözyaşı” motifi kullanılmış, kendisine benzetilen unsur olarak kan, yoğun denilebilecek bir şekilde kullanılmıştır.

“*Üç giderim beş ardıma bakarım*

*Gözlerimden **kanlı da yaşlar dökerim***” (Antoloji, 2006, C.II, s. 602).

Dizeleri ile;

“*Aşık Haydar der ki; bakın sözüme*

*Ah edince **kan** geliyor **gözüme***

Al bayrağı çekivermiş yüzüne

Bizi öksüz yetim koydu da göçtü” (Antoloji, 2006, C. I, s. 385).

Dörtlüğü de kanlı gözyaşı istiaresinin kullanımına örnek olarak verilebilecek diğer türkü sözleridir.

3.2.8.3. Kinaye

Kinaye sanatı, gözyaşı kavramının kullanıldığı türkülerde 21 kullanımla sık kullanılan sanatlar arasında yer almıştır. Bu türkülerde de kanlı gözyaşı vurgusu en çok kullanılan kinaye öğelerinden olmuştur.

“Gara yaylaya gün doğdu
Gözlerime **gan** doldu” (Antoloji, 2006, C. I, s. 370).

Dizelerinde türkü sahibi gözlerine kan dolduğunu belirtirken aslında gözyaşının aktığını kast etmektedir ancak “gan doldu” kelimesini kinaye amacıyla kullanmakla gözyaşının ifade ettiği acının yoğunluğunu ifade etmek istemiştir.

Diğer yandan;

“Sinanoğlu gule yapar daş ilen
Gözlerim **doldu ganlı da yaş ilen**” (Antoloji, 2006, C. II, s. 694)

Dizeleri de kinaye sanatına örnek olarak verilebilir.

3.2.8.4. İstifham

İstifham sanatı gözyaşı kavramı ve türevlerinin geçtiği türkülerde 15 kez kullanılmıştır. Bu sanat bazen;

*Ayrılan kavuşmaz **mi***
Sil gözünün yaşını (Antoloji, 2006, C. II, s. 779).

Dizelerinde olduğu gibi sevgiliye teselli vermek amacıyla, bazen de;

“Derdimi söylesem uçan guşlara
*Bakmıyon **mu** gözümdeki yaşlara*” (Antoloji, 2006, C. II, s. 463).

Dizelerinde olduğu gibi sevgiliye sitem duyulduğunu belli etmek amacıyla da kullanılmıştır.

3.2.8.5. Teşbih

Teşbih sanatı ise gözyaşı kavramının geçtiği türkülerde 14 kez kullanılmıştır.

“Sildirge sildirge yağın yağmurlar
Annemin gözünün yaşına benzer” (Antoloji, 2006, C. II, s. 693).

Dizelerinde teşbih sanatının unsurları; yağın yağmurlar; benzeyen, annemin gözünün yaşı; kendisine benzetilen şeklindedir.

“Bülbül gibi ah-u zarı çekerim

Gözyaşımı gül başına dökerim” (Antoloji, 2006, C. I, s. 51).

Dizelerinde de türkü sahibi kendisini bülbüle benzeterek teşbih sanatını kullanmış ve sevgiliye olan duygularını anlatmak istemiştir.

Bunların dışında gözyaşı kavramının kullanıldığı türkülerde; 11 kez tekrar, 7 kez mecaz, 4 kez tezat, 4 kez teşhis ve 1 kez de seci sanatına rastlanmıştır.

3.2.8.6. Tekrir

Tekrir sanatı gözyaşı kavramının geçtiği türkülerde 11 kez kullanılmıştır.

Ben feleğin tatlı günün görmedim

Her zaman ağladım bir dem gülmedim

Aktı gitti gözyaşlarım silmedim

Silmeden usandım yaş yaş üstüne (Antoloji, 2006, C. I, s. 12).

Dörtlüğünde “silmeden usandım yaş yaş üstüne” dizesindeki “yaş yaş” sözleri tekrar oluşturmuş olup dörtlüğün genel konusunun güçlü bir şekilde ifade edilmesine katkı sağlamıştır.

Erzurum yöresine ait “Ela Gözlüm Ben Bu Elden Gidersem” türküsünde de tekrar sanatının birden fazla örneğine rastlamak mümkündür.

Ela gözlüm ben bu elden gidersem

*Zülfü perişanım kal **melûl melûl***

Kerem et aklından çıkarma beni

*Ağla gözyaşını sil **melûl melûl*** (Antoloji, 2006, C. I, s. 305).

Dörtlüğünde “hüzünlü” anlamına gelen “melûl” kelimesinin tekrarlı bir biçimde kullanılması türküye anlam ve ahenk itibariyle önemli bir katkı sağlamıştır.

3.2.8.7. Mecaz

Mecaz sanatı gözyaşı kavramının geçtiği türkülerde 7 kez kullanılmıştır.

Bağrıma basarım daşlar

Akıttım gözümden yaşlar

Yavrusun yitiren kuşlar

Yuvasına döner gelir (Antoloji, 2006, C. I, s. 164).

Dizelerinde bağrına taş taşmak deyiminin mecazi olarak kullanıldığı, asıl kastedilenin çekilen acılara sabırla katlanmak olduğu görülmektedir.

3.2.8.8. Tezat

Tezat sanatı gözyaşı kavramının geçtiği türkülerde 4 kez kullanılmıştır. Bu kullanımlarda dikkati çeken bu sanatın iyi ve kötü kavramlarının bir arada verilerek kullanımıdır. Bu durum da iyi birisinin kötü birisine evlenmek amacıyla verildiği durumları anlatmak için söylenen türkülerin konusunu oluşturmaktadır.

Garşıbağ da badem gülüp duruyor

Yaprağı dalında solup duruyor

Bir iyiyi bir kötüye vermişler

Ağlamış gözyaşın silip duruyor (Antoloji, 2006, C. I, s. 373).

Dörtlüğünde “iyiyi kötüye vermek” ifadelerinde iyi ve kötü arasındaki zıtlık bir arada kullanılarak tezat sanatı oluşturulmuştur.

3.2.8.9. Teşhis

Teşhis sanatı da gözyaşı kavramının geçtiği türkülerde 4 kez kullanılmıştır.

Ey bülbül-i şeyda yine efgane mi geldin

Azme gel ey dil zar ile giryane mi geldin

Her şey çalışır bir sıfatı eyleye mamur

Sen cümle sıfat ehlini virane mi geldin (Antoloji, 2006, C. I, s. 350).

Dizelerinde insan dışında bir varlık olan bülbüle çılgınlık özelliği ile efgan etmek (ağlayıp sızlamak) davranışının atfedilmesiyle teşhis sanatının oluşturulduğu görülmektedir.

Bülbül daldan dala seker

Gözyaşların güle döker

Bülbül on bir ay ah çeker (Antoloji, 2006, C. I, s. 195).

Dizelerinde de teşhis sanatının oluşturulmasında bülbül unsurunun kullanımı dikkat çekmektedir.

3.2.8.10. Seci

Gözyaşı kavramının geçtiği türkülerde seci sanatının kullanımına sadece 1 yerde rastlanmıştır.

Hatırına düşmez sormaz halimden

Kirpikleri siyah kalem kaşlı yar

Fikrin zikrin çıkmaz oldu aklımdan

Kendi melül melül gözü yaşlı yar (Antoloji, 2006, C. II, s. 453).

Dörtlüğünde “fikrin zikrin çıkmaz oldu aklımdan” dizesindeki “fikrin” ve “zikrin” kelimelerinin seci oluşturdukları görülmektedir.

3.2.9. Gözyaşı Kavramı Kullanılan Türkülerin Ait Olduğu Bölgelere İlişkin Bulgular

Gözyaşı kavramının bölgelere göre kullanım sıklığına gelince; kavramın en çok kullanıldığı yörenin 39 kez kullanım ile Doğu Anadolu olduğu, onun arkasından 37 kullanımla İç Anadolu, 33 kullanımla da Karadeniz Bölgesinin geldiği görülmektedir. Bu bölgeleri takiben 23 kullanımla Ege, 21 Güneydoğu Anadolu, 15 Akdeniz ve 12 kullanımla da Marmara Bölgeleri gelmektedir. Bu dağılımda da bölgelerin büyüklüğü ve içerdiği il sayıları önemli bir başka değişken olarak dikkate alınmalıdır.

3.2.10. Gözyaşı Kavramının Kullanıldığı Anlamlara İlişkin Bulgular

Gözyaşı kavramı 141 kez temel anlamıyla, 25 kez mecaz ve 14 kez de yan anlamıyla kullanılmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Türk insanının bizzat kendi ürünleri olan Türkiye sahası türküleri halkın sıradan denilebilecek yaşamsal deneyimleriyle birlikte sıra dışı olayları da konu edinen, hem bireysel hem de toplumsal konuları içinde barındıran, Türkiye insanının duygu, düşünce ve kültür dünyası hakkında başvurulması gereken en önemli bilgi kaynaklarının başında gelmektedir. Geniş halk kesimlerinin bireysel ve toplumsal yaşamlarında neyi önemseydiği, yaşam tarzlarını oluşturan unsurların neler olduğu, bu insanların gelenek ve göreneklerini nasıl yaşattıkları ve böylece kendi kültürlerini nasıl oluşturdukları türküler anlaşılmadan tam olarak çözümlenemeyecektir.

Bu bağlamda Türk insanının duygu dünyasının anlaşılmasında da türkülerin vazgeçilmez bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Türkiye sahası türkülerinde duygusal gözyaşının nasıl dillendirildiği ancak gözyaşı motifi incelemesiyle anlaşılabilir.

Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifinin incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifinin kullanım alanlarının son derece geniş bir çevreyi kapsamaktadır. Gözyaşı motifinin içerdiği anlamlar, kullanıldığı bağlamlar ve konular göz önüne alınınca Türkiye insanının aşk ve sevdadan ayrılık ve gurbet deneyimlerine, kına ve düğün törenlerinden dini anlayış ve ritüellere kadar oldukça geniş bir kültürel alanda gözyaşı motifine sık sık başvurduğu görülmektedir.

Gözyaşı motifinin kullanıldığı türkülerde motifin ya da türkünün bağlamı ve konusu açısından yapılan incelemede öne çıkan 4 konu;

Aşk, ayrılık- gurbet, ağıt, sitem konuları olmuştur.

Gerek ağlama gerekse de gözyaşı kavramları için yapılan tarama ve analizlerde bu sonuç aynı kalmış, sıralama değişmemiştir. Bu da Türkiye insanının bireysel ve toplumsal gündemini en çok bu konuların oluşturduğu yönünde bir fikir vermektedir.

Çalışmamızda sayısal veriler de önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmada gözyaşı motifini oluşturan iki temel kavram olarak ağlamak ve gözyaşı kavramları esas alınmıştır. Buna göre her iki kavramın ve türevleriyle eş anlamlılarının kullanım sayısı toplamda 653'tür. Buna göre bu 653 kullanımın;

312'si aşk konularına,

149 tanesi ayrılık ve gurbet konularına,

63 tanesi ağıt konularına,

53 tanesi sitem konularına,
 36 tanesi kına ve düğün konularına,
 28 tanesi ilahi aşk konularına,
 8 tanesi yiğitlik ve kahramanlık konularına,
 3 tanesi methiye 1 tanesi de iş-imece konularına aittir.

Ulaşılan bir başka sonuç ise ağlama ve gözyaşı kavramlarının toplam sayısı olan 653 kullanımdan 538'inin temel anlamıyla kullanılmış olmasıdır. Bu da türkülerde kullanılan üslubun sade, verilmek istenen mesajın anlaşılır ve net olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan bu kavramların 94'ü mecaz anlamıyla, 7 tanesi deyim anlamıyla, 14 tanesi de yan anlamıyla kullanılmıştır. Bu da türkülerde verilmek istenen mesajın iletilmesinde dolaylı yollara da başvurulduğunu göstermektedir ancak bu durumun mesajın karşı tarafça anlaşılmasını zorlaştıran bir unsur da değildir.

Bir başka sonuç ise Türkiye sahası türkülerindeki gözyaşı motiflerinin işlenmesinde söz sanatlarına da sıkça başvurulmasıdır. Elbette ki her türküde kavramın geçtiği her dizede mutlaka bir söz sanatı bulunmak zorunda değildir ancak kavramın geçtiği dizelerde söz sanatlarının kullanılmaması az rastlanan bir durumdur. Ağlama ve gözyaşı kavramlarının toplam sayısı olan 653 kullanımdan 473'ünde mübalağadan kinayeye, istiarenden mecaza kadar pek çok söz sanatı kullanılmıştır. Bu bağlamda toplam 473 söz sanatından;

102 tanesi tekrar,
 72 tanesi teşhis,
 56 tanesi mübalağa,
 49 tanesi kinaye,
 44 tanesi mecaz,
 41 tanesi istifham,
 39 tanesi tezat,
 23 tanesi istiare,
 19 tanesi teşbih,
 16 tanesi seci,
 8 tanesi irsal-i mesel,
 2 tanesi cinas,
 2 tanesi de tenasüp sanatıdır.

Bu da gözyaşı motifinin işlendiği türkülerde toplamda 13 adet söz sanatının çeşitli sıklıklarda kullanıldığını göstermektedir.

Bir başka sonuç ise gözyaşı motifinin kullanım sayılarının bölgelere göre dağılımında ortaya çıkmıştır. Bu noktada gözyaşı ve ağlama kavramlarının toplam kullanım sayısı olan 653 kullanımdan;

153 tanesi Doğu Anadolu,

150 tanesi İç Anadolu,

102 tanesi Ege,

96 tanesi Karadeniz,

73 tanesi Güneydoğu Anadolu,

43 tanesi Akdeniz,

36 tanesi de Marmara Bölgesine aittir.

Bu noktada bölgelerin yüzölçümü ve il sayıları ile demografik büyüklükleri arasındaki farklılıkların kesin bir sonuca ulaşmayı engellediği kabul edilebilir. Bu sorunun aşılması için “yöre” ve “bölge” kavramlarının yeniden netleştirilerek iller, ilçeler ve hatta köyler bazında daha farklı ve antropolojik verilerin de ele alındığı disiplinlerarası farklı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö. A., (1988). Atasözleri ve deyimler sözlüğü, I-II, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Albayrak, G., (2015). Suni gözyaşı preparatlarının gözyaşı osmolaritesi üzerine etkileri [Uzmanlık Tezi, Kayseri].
- Apaydın, A. K., (2019). Bağlamada eser yorumlama teknikleri ve bağlama eğitiminde kullanılabilirliğinin değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019].
- Arınç, K., (2013). Coğrafi metodoloji açısından bölgesel coğrafya, bölge bilimi ve coğrafi bölgeler, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 60, Sayfalar 13 - 24
- Atak, H., Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-2012; 4(4), s. 520-546
- Boratav, P. N. (1969). 100 soruda Türk halk edebiyatı. Gerçek Yayınevi,
- Candansayar, S. (2001). Behçet, Kültürlerarası psikiyatri açısından ruh hastalığı kavramı. T Klin J Psychiatry, 2
- Çakmak, S. (2016). Van ilinde ağıt yakan kadınlar ve ağıtların sosyal / psikolojik yönleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt:9, Sayı:17, s. 217-232
- Cüceloğlu, D. (2006). İnsan ve davranışı – psikolojinin temel kavramları. İstanbul, Remzi Kitabevi,
- Çelik, M. Durmuş, E., (2018). Duygusal ağlamanın bilmececi: Ne zaman ve neden ağlarız?, *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/ybpd>, erişim tarihi: 15.12.2020
- Çetin, H. (2012). Hz. İsa'nın dağdaki vaazının Hristiyanlık açısından incelenmesi[Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Çitçi, S., (2014). Mehmet Akif'in şiirlerinde ağlama. *Türk Kültürü İncelemeleri*, C:29, (225-255)
- Deleş, B. (2018). Sarsılmış bebek sendromu, İzmir Democracy University Health Sciences Journal, Cilt 1, Sayı 3, Yıl, Sayfalar: 1-13 Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duhes/issue/41889/505221>
- Elçin, Ş. (2004). Halk edebiyatına giriş. Akçağ Yayınları, Ankara
- Ercilasun, A. B. (1991). Karşılaştırmalı Türk lehçeleri sözlüğü. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Eroğlu, Türker, (2017). Türk halk müziğinin Türkiye'deki coğrafi bölgelere göre temel özellikleri bakımından incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 41, Mart 2017, s. 513-527

- Esen, A.Ş. (1986). Anadolu türküleri. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eyüboğlu, İ. Z. (1988). Türk dilinin etimoloji sözlüğü. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Karagöz, E. (2019). Motif-index of folk-literature kullanımı ve karşılaşılan bazı sorunlara çözüm önerileri. Milli Folklor Dergisi, Cilt 16, Sayı 124, s. 75-90
- Karakaş, A. (2011). Türkü söyleme geleneğinde hikâyeli türküler (Adana-Osmaniye). [Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Karakılıç, A. V. (2017). Kuru göz hastalarında non-invaziv değerlendirme: Gözyaşı ozmolaritesi, gözyaşı menisküs yüksekliği ve non-invaziv gözyaşı kırılma zamanının diğer testlerle ilişkisi. [Uzmanlık Tezi, Çanakkale].
- Kasapoğlu, A. (2015). Ağlama olgusu – modern psikoloji ve Kur’an eksenli bir yaklaşım. İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bahar 6(1) 9-43
- Kvasoğlu, İ. Y. (2018). Aydın, şampiyonluk ve yenilgi arasında bir kimlik: Wushu’da üretilen erkeklik formları, CBÜ BedEğt Spor Bil Dergisi / CBU J Phys Edu SportSci: 13(2)
- Keser K. İ. ve Kukulü, K. (2004). Hastanede ağlama ve yaklaşımlar. Yeni Symposium Psikiyatri, Nöroloji ve Davranış Bilimleri Dergisi,
- Kınık, Mehmet, (2011), Bir iletişim aracı olarak Türk halk müziği ve türküler. Erciyes İletişim Dergisi “akademia”, Cilt (Volume): 2, Sayı (Number): 1, (136-150)
- Köprülü, F. (1966). Edebiyat araştırmaları I, Türk tarih kurumu yayınları, I. Baskı,
- Kurt, Begüm, Malatya yöresi türkü metinlerinde toplumsal cinsiyet bağlamında kadın algısı. Journal of social and humanities sciences research (JSHSR) 2018 Vol:5 Issue:22 pp:1002-1014, Erişim adresi: <http://openaccess.cag.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12507/1135#sthash.5pvFeROc.dpbs>
- Metin, A. (2019). Yüz ifadelerindeki duygular: Derleme çalışması. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 10, Sayı 17, s. 2027-2055
- Morgan, C. T. (2011). Psikolojiye giriş, Editörler: Sirel Karakaş, Rükzan Eski, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya
- Morris, D. (2009). Çıplak maymun, Çeviren: Nuran Yavuz, İnkılap Yayınları,
- Nas, A. (2017). Erkekler de ağlar, ama... Axe reklamındaki hegemonik erkeklik eleştirisinin yorumlanma biçimleri. Erciyes İletişim Dergisi Akademia, Cilt: 5, Sayı: 2, (62-80)
- Parlak, N.A. (1999). Ağıtlarda ritm unsuru. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul

- Parmaksız, M. N. (2006). Aşık edebiyatında ağıt konulu destanlar. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, Ankara
- Sakar, D. (2012). Tavşanlarda gözyaşı sekresyonu üzerine cinsiyet ve mevsimlerin etkisi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın
- Saraç, Y. (2013). Eski Türk edebiyatına giriş: Söz sanatları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2366, Eskişehir.
- Şenel, S. (1988). TDV İslam ansiklopedisi, ağıt maddesi, . Cilt, İstanbul
- Tanyu, H. (1988). TDV İslam ansiklopedisi, ağlama duvarı maddesi, 1. Cilt, İstanbul
- Tdk, (1998). Türkçe sözlük, I-II, Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları, Türkçe Sözlükler Dizisi: 1, Ankara
- Uludağ, S. (1988) TDV İslam ansiklopedisi ağıt maddesi, 1. Cilt, İstanbul
- Vural, F. G. ve Vural, T. (2013). Niğde kültürünün sesi: Niğde türküleri. Turkish Studies, Volume 8/3, Winter, p. 645-657, Ankara, Erişim adresi:
- Yakıcı, A. (2007). Halk şiirinde türkü: Tanım, tasnif, inceleme, metin. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşar, H. (2017). Yavuz Turgul'un eşkıya filmindeki türküler üzerine yapısal bir inceleme. [Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi].
- Yurt, B. (2019). Türkülerde Manisa çevresinin sosyo-kültürel ekonomik özellikleri üzerine bir inceleme.[Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi].

İnternet Kaynakları

- Kubbe Altı Lugati, <http://lugatim.com/>
- Türkü Pedia, Türkü Ansiklopedisi, <https://www.repertukul.com/>
- Sarıgül T., (2015). Neden Ağlarız, Erişim adresi: <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/neden-aglariz>, Erişim tarihi: 16.12.2020
- Teber, M., (2011). Ağlama Psikolojisi Ve Gözyaşı Gerçekleri, , Erişim adresi: <https://www.haber7.com/yazarlar/mehmet-teber/703267-aglama-psikolojisi-ve-gozyasi-gercekleri>

EKLER

EK 1. Etik Kurulu Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	SELDA YILDIZ
ÖĞRENCİ NO	201811028
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	AİT 2020 / 2021 BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Türkiye Sahası Türkü Metinlerinde Gözyaşı Kavramı Üzerine Bir Motif Çalışması
TEZİN AMACI	Bu Çalışmanın Amacı Türkiye Sahası Türkü Metinlerinde Gözyaşı Kavramı Üzerine Bir Motif Çalışmasıdır
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Türk Halk Edebiyatının bizzat halk tarafından oluşturulmuş anonim halk edebiyatı ürünleri olan türküler, yaratıcısı olan halkın bireysel ve toplumsal yaşam deneyimlerinin, aşk, ayrılık, gurbet, hasret, çaresizlik, sevinç, neşe gibi ortak duyguların, göç, savaş gibi ulusal düzeydeki olaylar karşısındaki tavır ve tutumların, sosyal ve ekonomik koşullarının anlaşılmasında başvurulması gereken önemli kaynaklar arasındadır. Türkiye sahası türkülerini üzerinde yapılan motif çalışmaları ve farklı yöntemlerle gerçekleştirilen araştırmalar türkülerin barındırdığı bu zengin unsurların anlaşılmasında son derece faydalı olmuştur. Bu çalışmada Türkiye sahası türkülerinde gözyaşı motifinin nicel ve nitel boyutları analiz edilmektedir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI-SUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN	

İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	<p>1) ..... (.....) Sayfa ..... Ölçeği.</p> <p>2) ..... (.....) Sayfa ..... Anketi.</p> <p>3) ..... (.....) Sayfa ..... Formları.</p> <p>4) ..... (.....) Sayfa .....</p>

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Selda YILDIZ		ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır				
		TARİH: 21/ 04/ 2021				
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu Türk Dili ve Edebiyatı. faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI			
Adı - Soyadı: Sevin ARSLAN	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Sevin ARSLAN	Adı - Soyadı: Murat KOÇ			
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Doç. Dr.			
İmzası:	İmzası:	İmzası:	İmzası:			
... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...			
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARA KAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
İmzası Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.
... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 01 / 01 / 2021 - 21 / 01 / 2021 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli izin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK 2. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2100006294
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hakkında

30.08.2021

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.
İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Selda YILDIZ** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onaylan" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 A det öğrenciye ait tez evrakları listesi.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 3E1D429

Doğrulama Adresi: <https://vbz.cag.edu.tr/Doğrulama>

Çağ Üniversitesi, Yaşar Baybuzun Kampüsü, Adana-Mersin Karayolu üzerinde 33800
Yenice/MERSİN
Tel: +90 324 6514800 Faks: +90 324 6514811
E-Posta: cag@ceg.edu.tr Elektronik Ağ: www.cag.edu.tr

Bilgi: Aycan KOL
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sekreteri

EK 3. Tez Etik Kurul İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2100006547
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

08.09.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 30.08.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100006294 sayılı yazınız.

İlgi yazıda söz konusu edilen Selda YILDIZ isimli öğrencinin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: C0E1E52

Doğrulama Adresi: <http://ube.cag.edu.tr/Etilgidoğrulama>

Çağ Üniversitesi Yaşar Bayboğın Kampüsü Adana-Mersin Karayolu üzeri 33800
Yenice/MERSİN
Tel: +90 324 6514800 Faks: +90 324 6514811
E-Posta: cag@cag.edu.tr Elektronik Ağ: www.cag.edu.tr

Bilgi: Mustafa Mert Fıdırcioğlu
Etilg ve Yazılışleri Sorumlusu

